

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 735.

CHICAGO, ILL., 13. oktobra (October 13th), 1921.

LETO—VOL. XVI.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

VAŽNI PROBLEMI IN DELAVSTVO V POLITIKI.

Konferenca za omejitev brezposelnosti, ki je zborovala v Washingtonu, je ostala samo konferenca. Udeležili so se je velebankirji, industrijalci, trgovski tajnik Hoover, Gompers in število drugih unijskih voditeljev, posetil jo je predsednik Harding in ji dal nekaj lepih nasvetov, ampak dežela ima še vedno okoli 1.000.000 brezposelnih, za katere ni dela in za mnoge tudi jela ni več. Posamezna mesta že odpirajo ljudske kuhinje za prehranjevanje ljudi, ki so vsled dolge brezposelnosti porinjeni popolnoma na cesto v mraz in pomanjkanje.

Na konferenci je bilo zastopano delo in kapital in kapital je prevladoval, kajti ta je, ki vlada. In konferenca je podala nekaj nasvetov; enega, ki ga najbolj naglašaja, je ta, da je potrebno splošno znižanje plač. Tako zna kapital izrabiti vsako priložnost za svojo propagando in to z uspehom. Druga priporočila so naveli mestom, okrajem in posameznim državam, naj se razično z različnimi javnimi deli, kot z gradnjo cest, mostov, kopanjem kanalov, predorov in podobnimi javnimi deli. Kapital torej priporoča znižanje plač za delavstvo v svojih obratih. Toda dela brezposelnim to zimo še ne misli dati in morda tudi ne prihodnjo pomlad. Vse, kar hoče, je povečanje produkcije od strani teh delavcev, ki so vpsoljeni in pa znižanje plač, da bo dvakrat na dobičku. Občine, okraj in države pa naj z javnimi deli skrbijo za brezposelne. Prej ali slej morajo biti tudi ta dela izvršena, torej zakaj se že sedaj? In razun tega plačajo te stroške vsi stanovniki in davki v tej deželi niso razdeljeni sorazmerno z dohodki, kajti masa ljudstva je proporcionalno bolj obdavčena, kakor pa veliki kapital.

V nobeni deželi ni brezposelnost tako obsežna, kakor v Zedinjenih državah. Anglija ima ta problem; ima ga Francija, Italija, Belgija in druge dežele, in kakorkoli je zanje težak, mu vendar posvečajo več pažnje in skrbe, da se brezposelnim pomaga kolikor je pač mogoče v deželah, v katerih je gospodarska kriza še vse hujša kakor tukaj, kjer je vsega v izobilju. Ampak v evropskih deželah se delavstvo tudi bolj briga za svoje strokovne organizacije, za socialistično gibanje in za politiko. V Ameriki je še silno malo takih delavcev, ki znajo misliti; ogromna večina je takih, ki se zanimajo le za sportne vesti, za rokoborbo in žogometne igre. Poslušajte jih, ko se razgovarjajo. Vse profesionalne pretepače poznajo, kakor da so si osebnih prijatelji. Profesionalni igralci žogometa (base ball) so jim poznani bolj kot pa župan domačega mesta ali kdorkoli tistih, ki so na odgovornih mestih.

Kadar so taki ljudje ob delo, tedaj se seveda jeze — na inozemce. Semintja se togote tudi na kapitaliste, ne zato, ker so kapitalisti, ampak zato, ker so ravno njih odslovili. Zakaj ne katere druge?

V kongresu kujejo nove davčne zakone. Industrijalci se pritožujejo, da so sedanja davčna bremena zanje pretežka. Ampak država mora imeti denar za svoje izdatke, ki so ogromni. Jemlje ga v obliki davkov in carine, toda njen glavni dohodek so davki. Kapitalisti pripovedujejo, da visoki davki škodujejo industriji, ki pod takimi bremenimi mora hirati. Pa zahtevajo znižanje davkov in znižanje plač delavcem. Dvakratno znižanje! Pa to še ni vse. Da jim tuji kapitalizem ne bi mogel konkurirati v mejah te dežele, zahtevajo še visok carinski zid. Zelo interesantno, če se pomisli, kako vztrajno je kapital na delu za varovanje svojih interesov in za nadaljne agresije. Zase vse; za ljudstvo nič. In tako se bo zgodilo, da bo breme davkov preloženo še bolj na pleča ljudstva, da se bodo plače nižale in življenjske razmere v najbogatejši deželi na svetu slabšale.

V Washingtonu se pripravljajo na konferenco za omejitev oboroževanja. Nekateri jo imenujejo razorožitveno konferenco, kar pa ne bo; nobena izmed vlad, ki bodo zastopane na tej konferenci meseca novembra, ne misli na razorožitev. Govorilo se bo navidezno le o omejitvi oboroževanja na suhem in na vodi, v prvi vrsti na vodi. Ali resnični namen konference je najti nekaj sporazum za izkoriščanje dežel, ki niso dovolj močne, da se branijo tujih pijavk. Gre se za Kitajsko, za Mandžurijo, za Sibirijo, Kamčatko, Šantung in druge kraje, ki spadajo pod točko: vprašanja daljnega vzhoda.

Kdo v Zedinjenih državah se briga za to konferenco? Nihče, razun par senatorjev in pa nekaterih navdušenih pacifistov.

Mnogotera vprašanja imamo, ki se tičejo vsega ljudstva, ki so v prvi vrsti važna za delavski razred. Toda delavstvo se ne briga za politiko, ne briga se za delovanje zastopnikov v kongresu; delavstvo je sploh indiferentno; ne samo ameriški del delavstva; tudi delavstvo drugih narodnosti ni boljše.

Kakor je mogla ta republika vpsoliti vse svoje energije v vojni proti Nemčiji, tako bi jih lahko sedaj za odpravo brezposelnosti. Niti od daleč ne bi bilo treba za ta cilj toliko truda in ne tolikih gmočnih žrtev ki bi sploh ne bile žrtve, kajti denar, porabljen v ta namen, bi pomenil investicije, ki bi koristile vsemu ljudstvu. Toda sedaj ne gre za vojno ampak za pomoč delavstvu, ki je izpostavljeno bedi. Kdo bi se brigal za delavstvo! Saj je napram svojim tovarišem indiferenten celo tisti del delavstva, ki je še vpsoljen in se ne briga za tiste, ki pohajajo po ulicah od tovarne do tovarne, od rova do rova, dan za dnem in mesec za mesecem.

Družbo je gnila; družabni sistem je krivičen; vse to, pravimo, vemo, pa kritiziramo in napadamo družbo in sistem. Pozabljamo pa, da je na svetu ta-

ko, kakor večina ljudstva zasluži da je. Sistem je pač tak, za kakršnega je ljudstvo zrelo. Ako bi bilo vredno boljšega, bi si ga znalo popraviti, izpremeniti, izpopolniti.

V političnem življenju sedanjega časa stoje po vsem civiliziranem svetu parlamenti v ospredju in igra parlamentarizem še vedno najvažnejšo vlogo. Brez natančnega poznavanja parlamentarnih institucij ostane človek vsled tega pravi tujec v politiki. Tudi o svojem lastnem položaju v družbi ne more dobiti jasnega pojma. Najvažnejši dogodki mu ostanejo neumevni. Časopisje, ki priporoča o parlamentarnem delu in bojih, mu je previsoko, pretežno in vsled tega neplodno in nezanimivo. Posledice takega neznanja so žalostne in opazujemo jih lahko med vsem ameriškim delavstvom brez izjeme.

Sicer prihajajo ljudje, ki omalovažujejo parlamente; pravijo, da so kapitalistične institucije. Seveda so. V rokah kapitalistov je vsaka institucija kapitalistična. V rokah zavednega delavstva bi bila obratno. Imamo sindikaliste, ki sploh ne verujejo v politiko. Najjačji so v Franciji. Njihov zastopnik na kongresu rdeče Internacionale strokovnih unij v Moskvi je odločno zahteval, da se ne sme ta Internacionala podati v nobene ožje zveze s tretjo Internacionalo, ker je politična. Boljševiki ne gledajo z dopadanjem sindikalistične organizacije in ameriški I. W. W. so priporočili, naj se v doglednem času razpusti.

Parlamenti so tukaj in vrše funkcije, ki jih ne vrši nobena druga institucija mesto njih. Torej so važni za vse ljudstvo in za delavstvo. Komunisti so mnogo govorili proti parlamentom. Danes polagoma menjajo svoje nazore. Njihovi zastopniki v parlamentih so v opoziciji proti buržvaznim vladam in to je povsem pravilno. Tudi socialisti so v opoziciji; bili so prej in bodo v bodoče, pri tem pa dobe za delavstvo iz njih toliko, kolikor jim je mogoče. Ves napredek družbe je zapaden v majhnih izboljševanjih in tudi v bodoče ne bo drugačen proces.

Politika je danes vsakdanji kruh za vsakega človeka; nekdanj so si lastili pravico do nje le razni veljaki in odličnjaki. Vsako, tudi politično znanje se je smatralo za privilegij plemenitšev in bogatinov. Polagoma se je pa razširilo spoznanje, da posega politika v življenje vsega ljudstva in da je navsezadnje tudi odvisna od ljudstva. V svojem jedru ni politika nič drugega kakor gospodarstvo celote in velikih skupin: Države, dežele, občin itd. Gospodarstvo pa je podlaga vsega družabnega življenja in vseh njegovih pojavov.

Delavec se mora učiti tudi o politiki. Ne brigati se zanjo je greh nad samim seboj in nad svojimi. Kdor se ne briga za politiko, tudi ne more vplivati nanjo. Pač pa jo vodijo tisti, ki se vedoma in namenoma bavijo z njo, a vodijo jo seveda sami sebi v korist. Čim več pa hočejo koristiti sebi, temveč morajo škodovati drugim, namreč tistim, ki ne morejo odločevati, ker se ne brigajo.

Na žalost je tudi med našim delavstvom velikanško število onih, ki ne poznajo politike. Ne uče se jo, ker je pretežno. Pa pravijo, da je vsa umazana in korumpirana, toda če bi mogli resnično poznati sebe, tedaj bi prišli do bridkega spoznanja, da je taka poradi ignorance, ki vlada v ljudskih vrstah. Učiti se je treba in se organizirati ter delati za pošteno, ljudsko, socialistično politiko. To je vse res zelo lepo, ampak nihče ne more popraviti politike. Podreti je treba vse skupaj, pa zgraditi nekaj novega. Kaj novega?

Če ne poznaš niti te, ki je tukaj, kako boš poznal nekaj novega?

Tudi Rusija je politična država in sindikalisti ter anarhisti nimajo čisto nič svobodnega polja za svojo propagando. Sovjetska Rusija ga ne trpi. Ona vodi politiko, kakršno narekuje Lenin in drugi vodilni člani boljševiške stranke. Delajo kompromise, kjer so potrebni, popuščajo, kjer se jim zdi umestno, in vztrajajo, kjer mislijo, da je tako bolje. Vse skupaj imenujejo še diktaturo proletarijata, kar pomeni, da ima manjšina, ki je v tem slučaju majhna, diktatorsko moč nad večino. Tega ne bi bilo, če bi bil ruski delavec in mužik zrel za resnično ljudsko in demokratično politiko. Ker ni, bi postavil v nevarnost revolucijo, če se bi mu dala moč, ki mu jo je diktatura odvzela.

Ampak vsaka država ni Rusija. Tam je bil v veljavi najbolj nazadnjaški sistem na svetu, ki je poginil vsled svoje notranje gnilobe. V drugih deželah razmere niso take, torej tudi rezultati niso podobni onim v Rusiji. Treba je delati tako, kakor je v obstoječih razmerah mogoče in porabljeni institucije, ki jih imamo. Če nismo sposobni tega, smo še mnogo manj sposobni zrušiti to kar je v državah, katere še niso na robu propada. V tem se ljudje premnogokrat motijo. Nikakor ne morejo zapopasti, da kar se je zgodilo v eni deželi vsled razmer, ki so vladale v dotični deželi, se ne more zgoditi v neki drugi deželi, v kateri so popolnoma drugačne razmere. V prihodnji izdaji se bomo na tem mestu obširnejše pečali o tem vprašanju.

Napredek je strašno počasen poraditega, ker je počasen v glavah ljudi. Mala manjšina ljudi je sposobna misliti. Večina je topa in se udaja razmeram kakor prihajajo. Včasih se upre, včasih postane glasna, toda vedno je topa, in ona je steber, na katerem stoji družabni red tak kot je. V kolikor napreduje masa duševno, za toliko se pomakne napredek naprej in za toliko postane družba manj krivična, toda še vedno krivična.

Brezposelnost je krivičnost nad družbo. Lahko bi se jo odpravilo, če bi bila družba že zrela, da bi jo znala odpraviti. Kakor s tem, tako je tudi z drugimi problemi. Ljudstvo pa, ker ne pozna politike, se ne zanima za te probleme, ali pa se zadovolji z navadnim zabavljanjem. Ignoranca, zapopadena v političnem neznanju, je največji sovražnik ljudstva. Socializem se bori proti temu neznanju in pred seboj ima še dolgo pot, preden ga bo v stanu dodobra premagati.

Naš klic delavstvu je: Učite se, kajti vzporedno z napredovanjem vašega znanja napreduje tudi socialistična misel v družbi.

Iz Calcutte v Indiji poročajo, da se je okoli 100.000 vojakov domačinov uprlo britskemu poveljstvu. Britanska indijska armada, sestojeca iz domačinov, šteje okoli 300.000 mož. Če je zgornja vest resnična, tedaj je s tem uporom izgubila Anglija eno tretjino svoje indijske armade.

Zadnje mesece je revolucionarno rapoloženje v Indiji zelo vulkanično. Upori proti angleški nadvladi se pojavljajo na vseh koncih in krajih. Edina stvar, ki je v teh bojih v prilog Angliji, je nesloga domačinov poradi različnih veroizpovedovanj in Velika Britanija zna to zelo spretno izrabljati v svoj prid. Vendar pa ni zelo daleč čas, ko bodo številni milijoni tega podjarmljanega ljudstva otresli raz sebe angleški imperializem. Boj je že danes ljut in nacionalistična ideja preveva ves intelegentnejši del indijskega ljudstva.

Socialne razmere in alkoholizem.

Upton Sinclair je zapisal:

"Ako mora človek živeti v peklu, bo v njem rajše pijan nego trezen."

V Zedinjenih državah je uvedena prohibicija z 18. dodatkom k ustavi, ki je bil potrjen 29. januarja 1919 in je stopil v veljavo 16. januarja 1920.

Pitje alkoholičnih pijač je prepovedano. Toda strokovnjaki za pijančevanje modri reformatorji in politiki niso odpravili. Pekel je še tukaj. Ravno tako tudi sistem, v katerem se da vsaka prilika izrabiti za grabljenje denarja. In prav prohibicija se temeljito izrablja v ta namen.

Pred nedavnim je čikaški policijski načelnik izjavil, da je prohibicija v velikih ameriških mestih farsa. Po ulicah se vidi več pijanih ljudi kakor v časih "moče." Saj ni treba mnogo "munšajna" za upijanjenje. V rezidencah bogatašev se pije kakor se je prej, morda še več. Razlika v pijančevanju med enim in drugim je v tem, da pije gospoda dobre pijače, medtem ko se ljudem nižje zdočaj prodaja le strupena brozga.

Policija v vseh velikih mestih je zapletena v "zarote" za kršenje prohibicionistične postave. Zvezini uradniki, ki so postavljeni, da uveljavljajo 18. amendment, postajajo "žrtve" izkušnjav vsemogočnega dolarja. Stotisoče dolarjev plačajo kršitelji suhaške poslave za podkupnine policiji in zvezinim uradnikom. In ves ta denar za korupcije prihaja od ljudstva, ker pije, neoziraje se na postave. In ker je prohibicionistični zakon tukaj, je treba njegove predstavnike "mazati," da miže, kadar kaj vidijo, kar ne bi smeli videti.

Socialistično gibanje vidi v alkoholizmu močno oviro pri delu za osvobodjenje delavskega razreda. Zato deluje že mnogo let z vsemi močmi, da prepriča delavstvo o neizmerni škodljivosti uživanja močnih alkoholičnih pijač. Ali socialistične stranke vedo, da je alkoholizem posledica, a ne vzrok današnjih strašnih socialnih razmer, v katerih živi proletarijat po vsem svetu. Vedo, da ni alkoholizem vprašanje, ki se za more rešiti samo, ločeno od ostalih socialnih vprašanj; alkoholizem je člen v verigi družabne bede. Zato so socialisti prepričani, da se bo vprašanje alkoholizma resnično rešilo šele takrat, kadar bodo rešena druga važnejša socialna vprašanja, kot vprašanja o delovnem času, stanovanjski bedi, nezadostni prehranitvi itd.

Hipokritični ameriški reformatorji mislijo, da se s kako neumno prepovedjo že reši vprašanje. Ker se je izkazala prohibicija v tej deželi za farsno, kriče, da bo prohibicija šele tedaj uspešna, kadar bo uvedena tudi v evropskih državah. Pa so poslali svoje propagatorje v Anglijo in nekatere druge dežele, kjer uče evangelij prohibicije.

Najefektivnejša je bila prohibicija v Rusiji, ki jo je prvi uvedel car še za časa vojne. Takrat je bila nekaj podobnega, kakor ameriška prohibicija. Ko so prišli na krmilo boljševiki, so z drastičnimi naredbami dali prohibiciji res značaj prohibicije. Mužiki so še pili, kolikor so imeli priliko producirati pijačo doma, toda po mestih se res ni dobilo nobenih alkoholičnih pijač. Ampak neko poročilo iz Rusije se glasi, da so sedaj tudi boljševiki dovolili prodajanje lahkih

vin, gostilničarjem pa naložili visoko licenco. Naravno je, da je morala nastati reakcija proti prohibiciji tudi v Rusiji; razmere niso v nobenem oziru sijajne in ravno v takih razmerah je želja po alkoholičnih pijačah med ljudstvom največja. Toda sovjetska vlada bo gotovo skrbela, da se bo prodaja in pitje pijač do skrajne meje reguliralo, kar je mnogo bolj priporočljiva pot kot pa enostavna prepoved.

Eden glavnih vzrokov pijančevanja med revnim ljudstvom je beda, med denarno gospodo pa preostajanje časa in kupi denarja. Z orgijami rajanja in pijančevanja upravljajo oboje, čas in denar. Drugače je med maso v nižinah.

Skrajno naporna dela in predolgi delovni čas zapelje predvsem veliko število delavcev, da segajo po močnih alkoholičnih pijačah, tako, da jim škodujejo na telesnih in duševnih močeh. Kdor mora delati po deset, dvanajst ur v slabo prezračenih prostorih, v vročini in prahu, je umevno, da mu opešajo moči in da seže po strupu, da vsaj nekaj trenutkov lahko dela. In ko pride izmučen domov, si ga tudi privošči požirek. V družbi pijejo, "da so veseli"; in današnja družba je taka, da odteguje delavcem skoro vsako trezno zabavo, ker se v svoji utrujenosti sploh ne morejo zabavati, ako ni stimulacij. Pijača učinkuje, ljudje se razvedre in so veseli, ampak slaba, nezdrava je zabava, ki jo spremlja alkohol!

V ljudstvu je zelo ukoreninjeno naziranje, da alkohol osveži telesne in duševne moči, in dobe se celo inteligentni delavci, ki verujejo v to. Ali alkohol je le bič, ki užge trenutno moč, a trajno ne osveži.

Nizke mezde, ki ne dopuščajo, da bi delavstvo kupovalo zase in za svoje družine izdatne, tečne hrane, so tudi vzrok, da je uprav med delavstvom žganje tako priljubljeno. Ako nima delavec tečne hrane, ki bi mu dajala potrebne moči in energijo, seže po alkoholu, ker meni, da mu ta da moč in da ga osveži.

In kakšni so tisočeri delavski domovi? Izmučen, premražen prihaja delavec v golo, vlažno, nezakurjeno sobo in v tej luknji naj dobi njegovo telo odpočitka, tukaj naj se razvedri njegova duša? In na tisoče je delavcev, ki imenujejo svojo last le košček take mrzle, neprijetne sobe, ker si ne morejo vsled nizkega zaslužka najeti boljšega stanovanja. Če je delavec oženjen in je prisiljena tudi njegova žena, da dela ves dan izven doma, kakšno je tako domovanje? In na stotisoče omoženih žensk je, ki se mučijo po tovarnah in delavnicah, da pomagajo vzdrževati domovanja, ki pa so v današnji družbi za delavske družine v večini slučajih le prostor, kjer se je in spi, torej daleč od tega, kar bi domovanje moralo biti.

Beda in pijančevanje sta v najtesnejši, dostikrat v nerazdružljivi zvezi. Kakor hitro pa pride delavstvo do boljših mezd in s tem seveda do boljše, tečnejše hrane, zdravejših stanovanj, tedaj pa se poslovi od žganja in pije le vino ali pivo. Toda sedaj piva niti ne dobi, kajti tako daleč je prohibicija uspela. Pivo, varjeno doma, pa je dvomljive vrednosti.

Da ostane v delavcu poželjenje po vinu ali pivu vzlic boljši mezdi, je pač vzrok ta, da se njegove delavne razmere niso izpremenile. Dokazano pa je, da je pitje alkoholičnih pijač med delavstvom silno pojejnalo povsod tam, kjer so se življenske razmere temeljito predručile njemu v prid.

Vsako zlo, ki naj se trajno odpravi, se mora izkoreniniti pri korenini. Uničujoča razširjenost alkoholizma v današnji dobi je posledica socialnih razmer. Te se morajo izpremeniti in alkoholizem bo pojenjal. So-

cializem vzlic temu spoznanju vodi le poseben boj proti alkoholu in za abstinenco. Vse socialistične stranke v Evropi so po svojih zborih povdarjale, da je boj proti alkoholu največjega pomena za razvoj socializma.

Besede ameriškega sodruga Uptona Sinclaira: "Ako mora človek živeti v peklu, bo v njem rajše živel pijan nego trezen," ki jih je napisal v svojem romanu "Močvirje," so grozna obsodba današnjega kapitalističnega družabnega reda. Kapitalizem je pahnil delavca v razmere, ob katerih bi moral zblazneti, da ni iskal tolažbe v alkoholu. Ali čim bolj prodira ideja socializma med delavstvo, čim bolj se utrjuje v delavstvu prepričanje, da mora postati vse drugače, kakor pa je, tembolj se zaveda delavstvo, da zamore ta gigantski boj izvojevati le trezen razred. Namesto črnega obupa, ki je prej tiščal delavstvo k tlom in ga silil iskati trenutnega pozabljenja v strupu, je socializem prežal delavstvo s svetlim upom na boljšo bodočnost. In delavstvo spoznava od dne do dne bolj, da alkohol ni prijatelj, temveč njegov največji sovražnik in zli duh.

Tremp.

V grabnu pod železniškim tirom so ležali ostanki trempa. Bil je krvav kupček eunj, zdrobljenih kosti in zgnjetenega mesa v blatu in pesku povajljane.

Tovorni vlak, čegar teška kolesa so izvršila krvavo delo, je odropotal in izginil na ovinku.

Nekdo je videl nesrečo in tekel v bližnjo gostilno. V hipu se je nabrala množica radovednežev okrog krvavega kupčka v grabnu. Nekateri so se zgrozili nad nenavadnim prizorom in urno odnesli pete; drugi so pa navidez hladno gledali razkosane mrliča, kakor da bi ne bilo nič posebnega.

"Tremp, čisto navaden tremp!" oglasil se nekdo v množici in iztrka pepel iz kratke pipe.

"To doživijo ljudje, ki kradejo vožnjo; na stotine jih tako pogine —" pripomne drugi.

"Devet jih morda srečno uide, toda deseti pa plača — tako kakor tale — in nikdar več se ne vozi."

"Morda je pa samomor — kdo ve?"

"Grda je taka smrt! . . ."

Nisem jih poslušal. Moj pogled se je zapičil v mrtveev obraz, kateri je gledal iz kupčka nepoškodovan. Strašen je bil tisti obraz . . . Eno oko je bilo odprto. Smrt je prišla tako naglo in nepričakovano, da žrtev ni imela časa zatisniti oči. Tudi usta so zijala. Menda je skušal zavpiti, a izdahnil je v istem trenutku. Na bledem in upadlem licu je bil komaj viden sled hipne bolečine. Švignila je kakor strela . . .

Nemo je zijal in škilil obraz . . . Nepremično je gledalo oko v navzoče in z nekako ogorčenostjo, kakor da bi mrtvee hotel reči: — "Čemu me gledate, bedaki? Kje ste bili prej, dokler sem imel cele in zdrave ude in ko-sem bil v potrebi? Zdaj vas ne potrebujem več. Pustite me v miru!" —

In čimdalj sem gledal v tisti obraz, v tisto oko, tembolj se mi je zdelo, da obraz ni mrtev, da oko živi . . .

Zdelo se mi je, da je blede lice in čelo s šopom razmršenih las le mrtvaška maska, pod katero se skriva živ obraz z živimi očmi. In pod masko so se zaprla zijajoča usta in zopet odprla . . . Skoz očesno votlino se je svetilo oko z ognjem gnjeva in z vtisom muke . . .

Obraz je govoril — zijajoča usta in škleče oko je govorilo . . .

— O zemlja, kako si lepa in bogata! Oh, kako si grda in pusta! . . . Palača si s krasnimi vrtovi in ječa z mračnimi luknjami . . .

V zadnjo so mene vrgli. Takoj ob porodu so me vrgli; zaklenili so duri od znotraj in zaglil ključ v vodo . . .

Oče je umrl v tovarni. Mogoče je umrl v drugem ali tretjem nadstropju lesene hiše blizu tovarni; morda je umrl v farmerski kolibi . . . Saj je vseeno. — Umrl je brez testamenta. O dedščini ni bilo prepisa. Zapustil je bedo . . .

Mati je umrla v sirotišnici. Mogoče v javni bolnišnici . . . lahko tudi v podzemeljski luknji z enim oknom . . . Saj je vseeno. . . . Umrla je brez testamenta. Kdo bi se tepel za dedščino? Zapustila je dolg na stanarini . . .

Življenje! — — —

Tepli smo se za življenje. Kruto smo se gnjavili. Klali smo se! . . . "Ne želi svojemu bližnjemu zla!" . . . Ha! Ha! Ha! Ne želi! Ne želi! — Želel sem potresa. Naj podere cela mesta! Potem bomo delali . . . In res je prišlo. Potres je bil; požar je bil; povodenj je zalila mesta . . . Pa smo delali — nekaj časa.

Tepli smo se. Cela armada je bila pred tovarno, pred rovom, na polju . . . Prosili smo s solzami. Molili smo — robato kleli . . . V procesijah smo molili in kleli. Dali so nam kruha. Hvala! . . . Bil je trd in grenek — dober je bil. Le po njem! Držimo se! . . . Delajmo! . . . Štedimo! . . . Pridni bodimo! . . . Ne v gostilno! . . . Čuvaj nas bog "pokerja"! . . . Vstran od žensk! . . . Samo delati, jesti za silo in spat! . . . Iz tovarne, rova domov v posteljo in iz postelje v tovarno, rov! . . . Od šestih do šestih! . . . V enem letu, v dveh, treh, v petih letih bo par sto dolarjev — morda par tisoč! . . . In potem? . . . Kaj potem? . . . Oh, potem bo hišica — dekle — žena — dom — sreča . . . Hura! . . .

Kaj? . . . Kaj smo rekli, da bo vse? . . . Še nismo dobro ugriznili v kruh — prišel je satan in nam ga vzel . . . Izbil je kruh iz ust . . . udaril je krepko . . . Pogoltnili smo slino in kri . . . Naprej sodruga! — — — In zopet smo se topli . . .

Tremp! — Ali veste, kdo je tremp, kaj je tremp in zakaj je tremp?

Šli smo po svetu — mi trempje. Vozili smo se na vlak. Eni smo ležali spodaj na železnih vezeh in kotačih — drugi so ležali zgoraj nad nami v "pulmanih", na mehkih blazinah. . . Nam se je vedno

mrzlo železo in jeklo v ude, v meso — onim nad nami so se vdrli rejeni udje v gorki žamet . . . Mi spodaj smo goltali sline in — mislili na mrzlo juho in star kruh — za boga, kdo bi se upal misliti na pečenko! — oni zgoraj so pa obirali piške in lizali sladkice . . .

In vendar smo bili trempje — spodaj in zgoraj. Mi smo trempali brez centa in lačni za delom — oni pa vsegasiti, da ubeže delu . . . Življenje!

Prokleti vi nad nami! Zakaj ste vzeli vse, da ni nimamo nič? . . . Prokleti! . . .

Življenje! — Umrli sem samec. Tudi jaz sem ljubil in sanjal o zakonski sreči. Čista je bila najina ljubezen kakor zlato. . . . Mar siromak nima sreča? . . . Ona je delala od sedmih do šestih. Stroj med stroji! Bzzzz! . . . so svirali stroji plesni valček . . . in ona se je vrtela enakomerno. Bzzz! — ji je tolklo po ušesih, ko je zvečer legla trudna. — Počij se, dragica, ti boš bolna! Glej, blede si in vdrte, črno obrobljene so tvoje lepe oči . . . Počij se, da ne izgubiš moči, da ne izgubiš žilavosti — kajti do najinega dneva je še dolgo . . . Srce je voljno in duša koprni — ali zastonj! Jaz sem že poročen . . . Poročen z Bedo . . . Moram se prej razporočiti in potem boš ti. Samo čakaj — Zakaj se ne smeva midva združiti tesneje — zakaj? Zakaj ne smeva imeti ognjišča? . . . Zakaj ga ima tvoj gospodar, kateri te je privezal k stroju . . . zakaj ga ima moj, ki me je zapodil na cesto? Moj ima ženo in štiri konkubine — pa je občespoštovan gentleman . . . Vsak dan sedi tesno poleg njega po ena konkubina; peti dan se vozi z ženo. . . . In on je ugleden gentleman! . . . Daje miloščino — podpira cerkve — predava o krščanskih čednostih . . . In jaz? Vsegamogočni bog mi je priča, da si želim samo tebe in nobene konkubine zraven — a ne smem . . . Ne morem!

Ona se je starala in umrla . . . Stroj ji je odsviral mrtvaško pesem . . . Iskal sem njen grob, a nisem ga mogel najti. Na tisoče jih je, a vsi so enaki . . . enako so zeleni . . . gosta trava ne dela razlike . . . Pokoj tebi, dragica, med brati in sestrami! . . . Zdaj se boš spočila . . .

Ne! — Bil sem oženjen. Saj je vseno . . . Daleč proč od tukaj v majhni rudarski naselbini je moj dom. Dom? Kakšen dom? . . . Tako sva mišila. Odgovorna sva za pet malih bitij. Milo so jokali drobljanci, a jaz sem šel za kruhom. Obrisal sem solzo, da ni videla žena mojih mokrih oči. Nisem maral, da bi videla . . . Domišljal sem si, da sem srečen. Ves srečen sem poljubljal peto, ki me je suvala v nos in hrbet — samo da bo kot za ženo in ljubljene otročičke. Bil je kotichek. Nič več. Prišel je pa lopov in mi zapeljal ženo — mater mojih otrok . . . Vrnil sem se truden z dela in zasačil sem ga . . . Mar se naj jezim? Mar naj stopim na oder in odigram revolverski prizor preden pade zagrinjaljo? . . . Neumnost! . . . Bodi moč! . . . Otrsi blato s čevlja in spreglej! . . .

Tam so . . . Obljubil sem, da se vrnem.

“Ata, ne pozabi na konjička in voziček!” —

“Ne bom, ne bom, dete drago!”

In sinček še čaka na konjička in voziček . . . Žena čaka . . . Vsi čakajo.

Danes sem bil na potu k njim — k svojim dragim. In vi ste mi prestrigli pot . . . Vi prokleti! . . . Morileci! . . . Hudodeleci! . . . Obsodili ste me na smrt še preden sem bil rojen — a danes ste izvršili rabeljsko delo! . . . Vi hinavci! Licemerci! . . . Molite! molite! . . . Darujte miloščino! . . . Poklekujte in zavijajte oči! . . . Ha! Ha! Ha! —

Posedite okrog mize, rablji! Okrog bogato pogrnjene mize . . . Za mizo sedi demon — in on vam napije zdravico . . . V kupice vam nalije trudne, izprešane krvi in vi žežrite! . . . Gostite se! Najokajte se! . . . Izpijte do dna! . . . Plesajte — rajajte — tulite — dokler je vaša ura! —

Ha, ha, ha, ha! — — — — —

Nemo je zarežal in škilil obraz . . .

Priropotal je voz in skočila sta dva policaja. Eden je nesel umazano vrečo. Množica je naredila prostor.

“Ali je katera priča tukaj?” vpraša policaj.

Tisti, ki je videl nesrečo, stopi bližje.

“Videl sem, kako so kolesa vrgla črno kepo v graben in takoj sem slutil, da je nekoga povozilo. Skočil sem blizo in videl tega v grabnu. Sicer je pa samo tremp —”

“Prokleta kanalja!” — zareži drugi policaj in pobere ostanke v vrečo z nervozno naglico.

S studom sem se okrenil proč, a pri srcu me je nekaj stisnilo, kakor da bi ga držal s kleščami . . .

Finančniki proti Nestranskar-ski ligi.

Dne 28. oktobra se bodo vršile v North Dakoti od-poklicne volitve, v katerih so prizadeti governor Frazier, generalni pravdnik Lemke in komisar za agrikulturo Hagan; ti trije tvorijo Industrialno komi-sijo North Dakote. Ta komisija vodi delo za industri-alni program, kot ga zastopa Nestranskar-ska liga v North Dakoti. Farmarji se hočejo iznebiti špekulan-tov in sami spraviti na trg svoje pridelke brez špekulan-tov. Imajo že svojo državno banko, ki je last in pod kontrolo države, in druge gospodarske ustanove. Pri izvajanju gospodarskega programa pa so naleteli na odpor vse denarne Amerike in Nestranskar-ska liga ima obilo posla, da se bori proti privatnim interesom, ki hočejo že v kalu zadušiti vsak poizkus za ekonomsko osamosvojitve farmarjev v North Dakoti.

Sovražniki gospodarskega programa so vspeli že tako daleč, da resno ugrožajo moč Nestranskar-ske lige v zbornicah N. Dakote. Sedaj se jim je posrečila še akcija za odpoklicne volitve (recall) vodilnih funk-cionarjev vlade N. Dakote. Če se jim posreči vreči iz uradov pristaše Nestranskar-ske lige, bo njihova prva skrb, da skrahirajo vsa gospodarska podjetja, katera je dosedaj ustanovila administracija, kateri je poveri-la vlado Nestranskar-ska liga. To pomeni, da se far-

marje zopet izroči v milost in nemilost privatnim špekulantom in bankirjem.

N. L. vodi seveda veliko agitacijo pri teh odpo-klicnih volitvah, toda ji primanjkuje gmotnih sred-
stev. Razposlala je cirkularje delavskemu in napredne-
mu farmerskemu tisku, v katerih apelira na svoje
simpatičarje za denarne prispevke. Odziv ne bo ravno
povoljen, ker med delavstvom ni posebnega zanima-
nja za gibanje, katerega zastopa Nestranskarška liga.
Ono gre v prvi vrsti za gospodarsko osvoboditvijo
farmerjev, in v tak program delavske mase niso inte-
teresirane, kakor se mase farmerjev ne interesirajo za
delavske boje.

Eksperimenti N. L. v N. Dakoti so šole za farmer-
je in delavce. Farmerjem v prvi vrsti dokazujejo, da
je zelo težko stopiti na prste bankirjem in špekulan-
tom, ki kontrolirajo vsa finančna in distributivna
sredstva. Bankirji so odklonili posojilo državni ban-
ki N. Dakote, Bondi, katere je izdala ta banka, so bili
potem dani na splošni trg in N. L. je proizvedla med
unijami propagando za nakup teh bondov. Tudi tu ni
povoljen rezultat. Na političnem polju je liga zadnje
čase doživela precej porazov in če izgubi še N. D., bo
s tem za nedogledno dobo padel tudi njen industrial-
ni program.

V Zedinjenih državah, kjer je kapitalizem tako iz-
popoljen, da je skoraj vse centralizirano, je boj male
skupine proti privatnim interesom otežkočen, ker
vsled te kapitalistične centralizacije ne more uspešno
tekmovati na gospodarskem polju s kapitalisti. Kakor
ne more nobena posamezna država uvesti socialistič-
nega družabnega reda, dokler so države okoli nje še
kapitalistične, tako tudi ne more nobena tukajšnja
država uvesti takozvani državni socializem, dokler v
ostalih državah vladajo kapitalistični interesi.

Ljudstvo mora v prvi vrsti imeti dovolj moči, da
premaga ovire, ki jih stavijo privatni interesi; ako jo
nima, se stvari le škoduje, kajti poiskusni eksperi-
menti za gospodarsko osvoboditev se končajo s fias-
kom, neko ljudstvo pa smatra, da se brez kapitalistov
sploh ne more živeti. V tem mnenju ga še utrjuje ka-
pitalistična propaganda in tako je po takih ponesreče-
nih akcijah agitacija silno otežkočena.

Ako so farmerji v N. Dakoti zavedni, to je, da se
zavedajo svojih interesov, bodo porazili tudi ta poiz-
kus denarne aristokracije. Če niso, je to znamenje, da
so pričakovali takojšnjih rezultatov od uvajanja go-
spodarskega programa nestranskarške lige, in ker jih
ni bilo, bodo morda glasovali s sovražniki svojih in-
teresov proti sebi. Da se prepereči tak rezultat, želi N.
L. razviti čim živahnjejšo propagando in v ta namen
apelira za prispevke. Farmerji so vsled nizkih cen
pridelkov zelo prizadeti in nimajo sredstev, da bi sa-
mi financirali propagando N. L. v N. Dakoti.

Gospodarski program, kakršnega propagira za
farmerje N. D., je velik korak naprej na polju ljudske
osvoboditve izpod kontrole privatnih interesov. Če
bo liga vspela v N. D., bo to privlačna sila za farmer-
je v drugih državah in ravno to je, kar hočejo kapita-
listi preperečiti. Dasiravno interesi delavcev in farmer-
jev v mnogih ozirih niso enaki, je vendar v interesu
delavstva, da podpira N. L. v izvajanju njenega pro-
grama.

Ako bi bili vsi tisti, ki pravijo da so socialisti,
res socialisti, bi bili politični jetniki že davno izpuš-
čeni.

SEMINTJA.

**Petdesetletnica. — Patriotizem trgov-
skih zbornic. — Poznani in nepozna-
ni junaki. — Izrabljen materijal. —
Mednarodnost. — Smrtna kazen v
Rusiji. — Kri za kruh. — Viljem
Šotov.**

Dne 9. oktobra 1871 je izbruhnil v Chicagu ve-
lik požar, ki je napravil sto devetdeset milijonov do-
larjev škode. 150,000 ljudi je bilo brez strehe, ali sko-
ro polovica takratnega prebivalstva. Sedaj se praznu-
je petdesetletnica tega dogodka z velikimi slavnos-
mi v Grantovem parku. Stvar financira v prvi vrsti
trgovska zbornica in slavnosti imajo patriotične zna-
čaj, kajti trgovske zbornice so silno patriotične. Več
sto prosilcev za državljanstvo je ob tej priliki povab-
ljenih na posebno slavnost v Grant Park, da izrečejo
svojo lojalnost ameriški republiki in zvezdnati zasta-
vi. Neki sodnik ni odobral tega početja patriotičnih
ljudi, ki prirejajo to slavlje. Njegovo mnenje je, da se
bo pri prosilcih za državljanstvo s prisegami pred
toliko množico napravil ravno nasproten učinek, kaj-
ti ljudje niso radi predmet za cirkuške prizore. Drugi
sodniki se s to ceremonijo strinjajo, ker bo mogočno
vplivala na kandidate za državljanstvo republike, ki
je najbogatejša in najmogočnejša na svetu.

Chicago je danes moderno, trimilijonsko mesto.
Požar pred petdesetimi leti je podžgal takratne stanov-
nike, da so jo prenovili in napravili iz nje mesto, ka-
terega ne more več uničiti požar. Gospodje, ki so za-
prisedli kandidate za državljanstvo, bi jim morali po-
vedati, da je bogastvo in veličina drugega največjega
ameriškega mesta plod dela, ki so ga izvršili v prvi
vrsti inozemci. Ampak to ni patriotično, zato tudi ni
bilo takih govorov.

Z velikimi, pompoznimi slavnostmi se res podi-
žiga in navduši ljudi, ali vsaj nekaj ljudi. Zedinjene
države gredo ravno v teh časih skozi val patriotizma,
ampak ta val ni naraven. Za njim stoji vsa ameriška
denarna gospoda in ljudstvo se bo polagoma pričeli
izpraševati, zakaj je ta gospoda tako patriotična, za-
kaj tako ljubi svojo deželo, čemu se toliko trudi za
prirejanje patriotičnih slavnosti. Morda bodo našli od-
govor, ki je, da ljubijo svojo deželo, ker je res NJIHO-
VA dežela. In ker je njihova, žive v izobilju, šest mi-
ljonov brezposelnih pa išče dela in petnajst milijonov
drugih, ki so odvisni od teh šestih milijonov, trpi po-
manjkanje; enainvajset milijonov ljudi ima že danes
lahko čisto drugačno mnenje o patriotizmu kakor ga
imajo člani trgovskih zbornic, ampak ga nima. Ta
masa še ne zna misliti tako daleč. Kapitalisti znajo
in zato je danes delavstvo tisto, ki izgublja bitke. Prvi
ameriški patriotje so tisti, ki se bore, da postanejo
Zedinjene države last vsega ljudstva. Ampak teh pa-
triotov je še malo in ker jih je malo, jih večina, ki je
orodje v rokah trgovskih zbornic, smatra za uporabne
in nevarne državni. George Washington ni bil patriot,
ampak v očeh angleškega kraljestva je bil upornik in

indajnik. Ko je porazil Anglijo, je šele postal patriot. Če bi bil poražen, bi imeli v ameriških šolah učne knjige, ki bi povelečevale angleškega kralja in učenci bi se seznanili z George Washingtonom kot človekom, ki se je drznil prijeti za orožje proti kralju in državi. Kaj je patriotizem? Kaj je patriotizem danes? In kakšen bo jutri?

V malem hotelu na Clarkovi cesti v Chicagu, v katerem se dobe cenene sobe za prenočišča, je prišel mlad, bolehen fant in prosil klerka, naj mu pusti, da se odpočije. "Kot sem čital v listih, bodo pripeljali iz Francije truplo neznanega ameriškega vojaka, da ga ta slovesno pokopljejo in postavijo spomenik nad njegovim grobom. Bilo bi imenitno, če bi bil jaz ta neznan vojak". Klerk se je nasmehnil temu govoričenju in mu dal sobo. Pozneje ga je našel porter mrtvega. Fant se je zastrupil. Bil je v vojni za demokracijo, kjer je bil ranjen. Skušal je iztirjati od vojne uprave odkodnino za pohabljenost v vojni, pa ni imel sreče. Življenje se mu je zdelo pretežno, pa je šel prostovoljno v smrt. O tem slučaju ne bodo govorili predstavniki sedanjega ameriškega patriotizma. Tudi ga ne bodo omenjali na dan obletnice premirja, ko bodo z velikimi slovesnostmi pokopali truplo neznanega ameriškega vojaka, ki je padel v zadnji vojni na francoskih bojiščih. Vse to bo stalo denar, katerega je dovolj za take priredbe. Ni ga pa dovolj, kadar je treba pomagati poznanim, živim ljudem. Teh je preveč. Pomagati njim ni patriotizem, kakršnega zastopa današnja družba.

J. W. Morrow je bil vposljen v nekem čikaškem hotelu kot ponočni klerk. Ker je bil že 62 let star, ga je hotelska uprava odslovila in najela mesto njega novo moč. Možiček je šel v svojo sobo in se ustrelil. V njegovem žepu so našli štiri cente. V pismu, ki ga je napisal v slovo, pravi, da ne more več koristiti sveta in radičega odhaja. "Nočem, da bi postal na stara leta breme drugim ljudem. Moja dva otroka sta dobera in prijateljem priporočam, naj njima bodo naklonjeni, kakor zaslužijo dobri otroci.

"Želim, da se me odpelje direktno na pokopališče, pa četudi na pokopališče za siromake.

"Do nikogar nimam mrznje, ljubim vse, in vsem želim srečo. Pozdrav!"

Delavec je v današnji družbi material, kakor na pr. kamenje, les, železje itd. Kadar je material obrabljen, ko postane neporaben, se ga zavrže. Staro železo se lahko pretopi. Les se lahko porabi za kurjavo. S človekom je druga. Ali v zavode za uboge, ali pa h kakim sorodnikom, če nisi več poraben za delo in si v življenju nisi prihranil tisočakov za deževne dni, kakor te vedno uče gospodje, ki ti dajejo službe. Takih, ki bi bili preskrbljeni za starost, je malo, razun če spadajo k posedovalnemu razredu. Toda silno veliko delavcev pomrje preje predno oslabe od starosti. Družba jim vzame že preje vse njihove življenske možnosti in tako ne morejo čakati starosti. Pomrjejo, ali pa jih pri delu pobije, kakor pravijo naši dopisniki, "v najboljši moški dobi". Tudi tu ni nekaj prav, toda patriotje o tem ne govore. Patriotje le zgrade z denarjem vseh davkoplačevalcev v občinah ubožne hiše, kjer so nastanjeni stari siromaki in čakajo konca, kramljuje med seboj. Eden odide, drugi pride. Pride čas, ko človek ne bo več material, ampak človek. Ka-

dar bo omagal, kadar bo vsled starosti ali bolezní nezmožen opravljati dela, bo skrbela zanj družba tako kot se za človeka spodobi. Temu pravijo danes socializem, in da se stvar čuje še groznejše, jo imenujejo tudi boljševidem.

Zelo potihem se delajo priprave za mednarodni kongres bankirjev, upnikov in dolžnikov, ki naj bi se vršil v Washingtonu ob istem času kot Hardingova konferenca za omejitev oboroževanja. To ne bi bil prvi sestanek bankirjev. Po zadnji vojni so se vršile še različne konference finančnikov in industrialcev. Za delavstvo mednarodnost ni dobra; za kapitaliste je. Konferenca bankirjev, če se bo vršila, bo važna za stabiliziranje kapitalizma v Evropi. Dokler ne bo ozdravljeno ekonomsko stanje Evrope, tudi Amerika ne bo imela prosperitete. Poljska, ki je ljubljanka Francije, je pred bankrotom. Za en ameriški dolar dobite 12,000 poljskih mark. Edini denar, ki ima še manjšo vrednost, je ruski. Pet vlad je že poskušalo, od kar je Poljska postala neodvisna, spraviti državno ladjo na solidnejšo ekonomsko podlago, pa ni šlo. V Varšavi bodo morda spoznali, da prijateljstvo Francije ni bilo ravno koristno deželi. Prijateljstvo oficíelne Francije do carske Rusije se je maščevalo nad Rusijo in nad Francijo. Prijateljstvo je dobra reč, ako je odkritosrčno in nesebično. Ako je sebično, je škodljivo.

Zastopniki štirih kavkaških republik, Armenije, Azerbijana, severnega Kavkaza in Georgije, so apelirali na ligo narodov, ki zboruje v Genevi, za pomoč v boju proti boljševikom. Vsi tu imenovani teritoriji so sedaj pridruženi ruski sovjetski federativni socialistični republiki. Zastopniki teh dežel, ki seveda niso prijatelji sovjetske Rusije, žele od lige narodov, naj poskrbi, da zapuste "inozemске čete njihove dežele". Liga narodov nima te moči, ker še ni liga narodov, niti ni še liga kapitalističnih držav. Dokler bo med njimi toliko ljubosumnosti, toliko nezaupnosti in sumničenj, toliko časa ne bo imela Liga narodov, plod pariške mirovne konference, nobene večje moči niti v deželah, ki so zastopane v liginih zborih. Apel zastopnikov kavkaških dežel je torej brezpomemben. Sicer pa so ti zastopniki le zastopniki bogatih, vladajočih slojev, ki so preje vladali in izkoriščali teritorije v Mali Aziji in druge dežele na Kavkazu.

Iz Moskve poročajo, da je dala "čeka" eksekutirati anarhistinjo Baronovo in devet njenih tovarišev anarhistov; več drugih anarhistov je bilo obsojenih na daljše zapore. Kaznovanci so po zatrdilu organov čeke zakrivilí bombni napad v septembru 1919 na poslopje, v katerem je zboroval odbor komunistične stranke. Podtaknili so več bomb, ki so zrušile poslopje; pri tem je bilo več oseb ubitih. Na podlagi preiskav je bilo obtožencem dokazana krivda dejanja in plačati so jo morali s smrtjo. Boljševiki so proti smrtnim kaznim. Ampak v izrednih razmerah so se jo morali poslužiti. Smrtna kazen je ostanek barbarizma in socialistične stranke vseh dežel so proti smrtnim kaznim. Te bodo odpravljene, kadar zavlada resnična civilizacija. Dokler pa se bodo pojavljali organizirani atentati od zunaj, kakor je bil na primer prej omenjen atentat, toliko časa se bodo vlade zatekale k smrtnim kaznim. V Rusiji bo prav gotovo odpravljena, kakor hitro zavladajo rednejše razmere. Sedaj gre še skozi periodo revolucije.

Vest iz čikaškega dnevnika. "Mati petih otrok, strta vsled revščine, je prodajala bolnišnični svojo kri, da je mogla kupovati kruh svojim otrokom."

Za pint krvi je dobivala po petintrideset dolarjev, ki so jo rabili zdravniki pri operacijah. Kakor je je bila izmučena, je poleg tega še prala tla v neki zgradbi, da je mogla preživljati sebe in petero otrok; njen enajstletni sinček je bolan na tuberkulozi; bolna sta še dva druga njena otroka. Ženska se je mučila na vse pretege, da oskrbi dovoljna sredstva za zdravila in hrano in pri tem je sama zbolela. Vsled odtoka dveh pintov krvi ji je otekla roka in tako je prišla stvar v javnost. Dobili so se dobrosrčni ljudje in ji priskočili na pomoč. V stanovanjih revnih družin se vrše tragedije, toda kdo se briga za take tragedije. Ljudje imajo solzne oči, kadar gledajo ganljive prizore v kinematografih; tam simpatizirajo, ploskajo, plakajo in se vesele, ko se na koncu igre "vse lepo izteče". V vsakdanjih tragedijah življenja se ne končajo stvari na tak lep način. Sicer pa je vseeno; kdo se briga za petero otrok revne matere? Kdo se zanima za zdravje njenih in tisočernih drugih otrok, katerim bi se lahko rešilo življenje, ako bi bila na razpolago zadostna hrana, zračna stanovanja in zdravniška oskrba. Imamo bolnišnice za tuberkulozne, imamo sirotišnice, razne dobrodelne institucije, imamo blaga srca, ali bede in umiranja tisočernih otrok vsled revščine vse to ne odpravi. Odpraviti je treba vzroke revščine. Ampak to je socializem in tega nas Bog varuj.

* * *

Upravnik je dejal piscu teh vrstic, naj v tej kolo- ni poda nekoliko slike o sedanjem finančnem stanju Proletarca. Vsled krize, ki je zadela tisoče naših delavcev, so se dohodki zelo zmanjšali in list ima sedaj nad tisoč dolarjev dolga v tiskarni. Več pojasnil ni treba. Vzrok, da je list prišel v dolg je v tem, da so izdatki enaki kakor so bili, dohodki pa so manjši. Res, da je temu mnogo kriva brezposelnost. Toda še več krivde je na zanemarjenju agitacije za pridobivanje novih naročnikov. Ljudje so naročeni na liste, ker so jim potrebni, pa bila tu kriza ali ne. Razmere za agitacijo so sedaj ugodne in sodruzi naj jih izrabijo. Mi moramo vzdržati naše glasilo, če hočemo voditi socialistično propagando med jugoslovanskim delavstvom. Na delo torej! Čemu so potrebni vedni apeli? Malo več akcije, pa ima Proletarec do novega leta lahko tisoč novih naročnikov.

Sodruzi v posameznih naselbinah, organizirajte lokalne kampanje za pridobivanje naročnikov. Šlo bo, uspehe boste dosegli, samo pričeti je treba.

* * *

Ko je bil Viljem Šatov v Zedinjenih državah, je bil organizator za I. W. W. Sedaj je komisar za promet v republiko daljnega vzhoda s sedežem v Čiti. Neki poročevalec ga je vprašal, kako postopa v štrajkih sedaj, ko je sam delodajalec, četudi le v imenu države. Odgovoril je, da je imel en tak slučaj pred dvema meseci. Železniški delavci so sklicali protestni shod, ker jim vlada ni dala dovolj živil, ki bi zadostovala za vsaj najpotrebnejšo hrano. Poslal so deputacijo k Šatovu in mu podali svoje zahteve. "Dobro, je odgovoril Šatov, "dajmo vsi proglasiti stavko proti vladi, ker nam ne preskrbi dovolj živil in ker ne plačuje delavcev tako, kot bi bilo v teh razmerah potrebno. Potem bomo vladali sami dokler bomo mogli in kakor bomo mogli in ko se bo vse skupaj zrušilo, bo prišel kak Semenov in bo nas vladal vse skupaj."

Transportni delavci so sklenili, da ne bodo o- grožali vlade in so se vrnili nazaj na delo. Realizirali so, da je železnica, na kateri delajo, njihova in če hočejo, da ostane njihova, mora ostati tudi vlada njihova. Šatov dostavlja, da ena popravljena lokomotiva napravi več za revolucijo kakor pa tisoč resolucij. In sibirski delavci delajo, trpe pomanjkanje in druge neprilike, vse z namenom, da rešijo pridobitve iz revolucije. Razmere bodo ostale še dolgo časa njim nepri- jazne. Japonski imperializem je proti njim; kapitali- zem drugih držav jim meče polena pod nogo. Ampak trpi in dela. To je požrtvovalnost in kjer je požrtvo- valnost, so uspehi zagotovljeni. Mi se lahko marsikaj učimo iz eksperimentov ruske revolucije. Pri tem ne pozabimo, da je požrtvovalnost najvažnejši pogoj za uspešno delo. Žrtvujmo svoj čas, svoja sredstva, kol- kor je pač mogoče, za razširjanje našega tiska in or- ganizacije.

VLADA BO PREVZELA PREMÖGOVNIKE.

Senator Kenyon je predložil v senatu predlogo, da ima vlada v izjemnih razmerah pravico prevzeti pre- mogovnike v svojo režijo in jih operirati. Senator ima v mislih slučaj, kot je bil n. pr. za časa zadnjih izgredov v W. Virginiji, ali v času štrajkov, če bi ime- li povzročiti pomanjkanje premoga.

Senator Kenyon, ki je preiskoval razmere v W. Virginiji, je na podlagi preiskave stavil tudi predlo- go, ki določa kazni za čezmerno profitarstvo pri dis- tribuciji premoga. Njegova predloga dovoljuje opera- torjem do 40c.

Pri predsedniku Hardingu so se mudili odborni- ki U.M.W.ofA., med njimi tudi predsednik Lewis. Raz- pravljali so, kako bi se moglo napraviti miren spora- zum med premogarji in lastniki premogovnikov pri- hodnjega marca, ko poteče pogodba med njimi in uni- jo. Kakor poročajo listi, niso prišli do nikakršnega sporazuma. Premogarji niso pripravljeni popuščati, lastniki premogovnikov pa seveda odklanjajo gotove zahteve unije.

Če bi bili v kongresu v večini socialistični za- stopniki, bi premogovniki kmalo prešli v ljudsko po- sest. Sedaj seveda ne bodo, kajti vlada kakor kongres in sodišča so na strani lastnikov. Če bo Kenyonova predloga sprejeta, bodisi v celoti ali spremenjena, se bo izvajala le tam, kjer bo delavstvo v boju za izbolj- šanje svojega stanja. Kompanije torej ne bodo trpele in če bo pri tem imel kdo škodo, jo bodo najbrž de- lavci, ker ne bodo mogli prisiliti družb, da prinizajo njihove zahteve.

Toda če vlada prevzame rove v izjemnih sluč- jih in jih operira, zakaj bi jih ne mogla v vsakem slu- čaju? Zakaj bi jih kongres ne mogel proglasiti za last vsega ameriškega ljudstva? Če se enkrat prizna načelo, da jih lahko prevzame, je narejen en korak do so- cializacije rofov že v kapitalistični državi. Seveda bo- do socializacije še dolga pot, ako se delavstvo ne izpa- metuje.

Justični department in menda tudi kongres bosta investigirala delovanje v nevidnem cesarstvu Ku klux Klan. Kadar prične kakor stvar investigirati kongres, potem se gotovo nič ne pronajde. Vsak večji štrajk je že preiskoval in potem odsek poroča kongresu, da je štrajk, da imajo delavci toliko in toliko plače in da zahtevajo še toliko več. Stvar gre v zapisnike, štrajk pa je medtem navadno že tudi končan.

Politična kamoflaža.

Od kar je padel Wilson in njegovih 14 točk, je bilo opažati od strani republikanske opozicije — to je ultra kapitalističnih interesov — ki je prišla pozneje s svojim Hardingom na vlado, vse večje nasprotovanje in odklanjanje sodelovanja z Ligo narodov, ki je po konceptu teh političarjev izpostavljala Ameriko na milost in nemilost evropskim diplomatom in njihovim satragam. In ko je bil Harding inauguriran predsednikom, je bil kmalu na to izdan poziv za konferenco, katere namen naj bi bil, da se peča s stopnjevalnim razoroževanjem. Ta konferenca začne s svojim zborovanjem meseca novembra t. l. v Washingtonu, D. C.

Naravno je, da je dobila liga narodov, ki si je dala to nalogo v svoj program, vsaj navidezno občuten moralen udarec, ki pa ni namerjen, kakor izgleda, na resnično razoroževalno delo, temveč je le politična kamouflaža ameriškega kapitalizma, ki si želi pod eno ali drugo firmo uveljaviti svojo gospodarsko supremacijo. To se prav lahko opaža zadnje čase iz velikih kapitalističnih dnevnikov. Kajti čim bliže prihaja čas konference, tim jasneje prihaja uradno in pol uradno republikansko časopisje na dan s pravo barvo. Med tem ko demokratično časopisje še vedno živi v iluzijah Wilsonove politike in ji tudi več ali manj sledi, piše republikansko časopisje odprto, da washingtonska konferenca ne more razpravljati o kakšnem temeljitem razoroževanju, ampak bo njena naloga le izjaviti, v koliko so pripravljene na tak korak razne druge države in vlade, kot angleška, japonska, francoska in italijanska. Kako neki? Narodi vendar še niso tako razviti, da bi mogli izhajati brez vojen. Predloženi pa da bodo vse eno načrti za znižanje naoborožbe. To se pravi, da se narodi ne bodo bolj naoboroževali, ampak manj. To je potrebno in spada v minimalni program kapitalizma, kajti s prevelikim naoboroževanjem se nalaga ljudstvu prevelike davke, ki ga delajo nervoznega, kar vsekakor ni dobro za vlade in za razvoj kapitalizma. Toda če razni vladni zastopniki na konferenci ne pridejo do nobenega dovoljnega zaključka, tedaj bo začela Amerika s tako ogromnim razoroževanjem, ki bo daleč prekašalo ne le Japonsko, temveč tudi Anglijo. Možno je, ki bodo zastopali na tej konferenci Zedinjene države — pravi to časopisje — so možje, ki se ne udajajo iluzijam, ampak so praktični.

Ali je iz teh izvajan ultra kapitalističnih časopisov posneli kaj takega, kar bi v resnici ogrožalo razoroževalno delo Lige narodov? Nič podobnega! Pač pa obstoja v washingtonski konferenci možnost konkurence, ki bi pokopala Ligo narodov samo, in bi prišla na površje "Asociacija ali zveza narodov" — to, kar je republikanska opozicija zapisala v svoj perspektivni program že v času, ko se je sukal Wilson med evropskimi diplomati. In kaj naj pomeni za svet taka "Asociacija narodov"?

Republičanski političarji in njihovo časopisje kaj radi napadajo Ligo narodov, češ, da ni demokratična, ker je sestavljena iz vladnih krogov, ne pa iz ljudskih zastopnikov ali parlamentarnih skupin. Asociacija narodov, ki jo imajo oni v mislih, pa da bi bila demokratična ustanova, ker bi bila sestavljena iz elementov, ki bi bili odgovorni svojim parlamentom. Naravno je, da bi imela pri tem prvo besedo Amerika, ker bi bila ta ustanova prisposoda politične demokracije, kakršno pozna Amerika. Z drugimi besedami: Amerika mora Evropo najprej amerikanizirati, tedaj šele ji bo mogoče delati ž njo roka v roki, kakor je to zamislil Wilson. S tem amerikaniziranjem pa je seveda v zvezi ameriški kapital. Ameriški kapital pač že sedaj sodeluje z Evropo, tudi če Evropa še ni politično amerikanizirana. Politična revolucija po ameriškem vzorcu v Evropi, menijo republikanci, bi pomenila radikalne duhove v Evropi in bi bilo radi tega vlaganje ameriškega kapitala v Evropi sigurnejše. Če se doseže torej taka forma Asociacije narodov, kot si jo želi ameriški kapitalizem, tedaj je naravno Amerike dolžnost, da govori o razoroženju, če pa načrt propade — propade s tem tudi vprašanje o reduciranju naoborožbe, namesto tega pa nastopi za Ameriko perioda intenzivnega naoboroževanja, da s silo varuje to, kar ima v Evropi in drugje. Eno ali drugo pride do veljave, in to bo ostalo v veljavi tako dolgo, dokler se evropski

proletariat — zlasti Rusija — doobra gospodarsko ne opomore in organizira; čim se to zgodi, tedaj bo dobil ameriški kapitalizem brezdvomno svoj ultimatum, ki ga bo sprivil ali iz evropskega trga, do napovedi vojne ali pa do takih političnih modifikacij tostran oceana, ki bodo pomenile automatičen prehod iz politične demokracije v industrialno. To pomeni, da Amerika ne bo amerikanizirala Evrope, pač pa obratno. In ko se to zgodi, pride šele pravi klic razoroženja in vspostavljenja Zveze narodov. To je morda še daleč — lahko pa tudi ne.

Pozivi, ki jih izdajajo danes razne vlade v svrhu razoroženja niso v naših očeh nič drugo kot politične kamouflaže, da se pod njih zaščito organizira ustanove, ki naj utrdijo sedanji kapitalistični režim. O tem se bomo prej ali slej lahko prepričali. — č.

VELIKOST AMERIŠKIH DRUŽIN SE MANJŠA.

Velikost ameriških družin postaja vedno manjša; povprečno število članov ameriške družine v letu 1920 je bilo 4,3, medtem ko so šteje leta 1910 4,50; leta 1900, 4,7; leta 1890, 4,9; 1880 5 oseb. Najmanj otrok imajo družine bogatejših slojev, največ pa tiste, ki žive v najrevnejših razmerah. Med Poljaki, Italijani, Litvinci itd., se najdejo družine, ki imajo po deset in več otrok. Zelo veliko jih je, ki jih imajo po sedem ali osem. Med tistimi sloji, ki žive v ugodnejših življenjskih razmerah, se najde v družinah eden, dva ali trije otroci. Takih družin, ki imajo do pet otrok, je med premožnimi sloji malo.

Ljudje, ki se pečajo s tem problemom, pravijo, da ni dobro za deželo, da imajo mnogo otrok tiste družine, ki žive v bednih razmerah. Taki otroci nimajo prilike za razvijanje in ostanejo slabotni. Vsled razmer, v katerih žive revne družine, je njihova mladina izpostavljena vplivom, ki vodijo v skvarjenost.

Če se danes govori o zakoniti kontroli porodov, se mnogi še križajo in oblasti ne puste niti take propagande, katere pa je čimdalje več. Do tega bo prišlo, in družine se bodo v bodoče še bolj zmanjšale. To je naraven proces razvoja.

EVROPSKA TRGOVINA LE 30 % NORMALNA.

Pred kratkem se je vrnila iz Evrope zvezna trgovska komisija, ki je imela nalogo preiskati gospodarske razmere po vojni, zlasti da se izve, katerim vladam morejo Zedinjene države brez prevelikega rizika posoditi denar. Ta komisija je bila sestavljena naravno iz članov trgovskih zbornic iz industrijalnih ameriških mest.

Komisija je iznašla, da ne srednja niti zapadna Evropa ne more biti postavljena gospodarsko na noge brez pomoči Amerike, to je ameriškega kapitala. Zlasti ni pričakovati normalnejšega življenja, dokler prete na vseh koncih in krajih vojni izbruhi. Vsled tega priporoča, da ostane ameriško vojaštvo ob Reni, kajti Nemčija mora plačati brez obotavljanja kar ji je bilo naloženo za vojno odškodnino. Vladam naj se dovoli posojilo le pod pogoji, da so strogo centralizirane. Z drugimi besedami se to pravi, posojilo dobe le vlade ali države, ki imajo vse radikalno gibanje delavstva pod absolutno kontrolo.

Tudi Jugoslavija išče posojila, zato pa pospravljaja svojo hišo.

Konvencija unije United Mine Workers je sprejela k svoji konstituciji dodatek, ki določa, da se mora izključiti vsakega člana, ki pripada famozni organizaciji Ku klux Klan.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

OD NEKJE IZ PENNSYLVANJE.

Ko sem se pred letom dni lotil z vso agilitnostjo agitacije za razširjenje Proletarca in za ustanovitev socialističnega kluba, sem imel najboljše ure v uspehe. Že v začetku sem imel težkoče, kajti niti eden se mi ni pridružil v agitatoričnem delu.

Končno se mi je posrečilo sklicati vstanovno sejo socialističnega kluba za dve naselbini, na katero sem povabil na svoje stroške tudi s. A. Zornika kot govornika. S. Anton Zornik se je povabilu odzval in ni hotel nobene odškodnine. Hvala mu.

Na dotičnem sestanku se je organiziral socialistični klub in mislil sem: Sedaj smo organizirani in v agitaciji ne bom več osamljen, kajti kot organizirani sodrugi bomo delovali skupno. Motil sem se, kajti pozneje sem imel še več dela. Kmalu po ustanovitvi kluba sem mislil priti s par vrsticami na dan, toda nameram sem opustil, kajti vpošteval sem, da je klub še mlad in sodrugi pač še nimajo pravega pojma o socializmu in o organizacijskem delu.

Kot že marsikateri agitator, sem imel tudi jaz izkušnje, da je zelo mnogo ljudi, ki so sodrugi pri pijači pa nikjer drugje in radi teh izkušenj sem se odločil pisati te vrstice.

Na neki seji se je "debatiralo" med drugim tudi o časopisju. Predlagal sem, da se da primerna vsota v podporo Proletarcu iz klubove blagajne. Seveda predlog — kot je že običaj — ni bil podpiran, ali kljub temu se vseeno nekdo oglasi s "protipredlogom", da se ne da nič in ga komentira, da rabimo denar doma; sicer pa je naš klub dal že dosti podpore Prol., — dal je od svoje ustanovitve \$20, in če bi vsak klub storil isto, bi list lahko izhajal. Če pa ne more, pa lahko preneha. Sicer pa zadostuje, če eden Prosveto čita; saj je Prosveta socialistični list. Kako pa "G. S." izhaja, in to dvakrat na teden, ko vendar ne dobi niti toliko podpore kot Proletarec? — Tako komentira bistra glava, medtem ko mu drugi potrjujejo.

Jasno je, da je treba še silno veliko vzgojevalnega dela celo med sodrugi, ker še ne poznajo razlike v časopisju, ker še ne vedo, kateri je in kateri ni socialistični list. Dokler se dobe med našimi člani ljudje, ki smatrajo, da je Prol. odveč, toliko časa ne more biti govora o kaki posebni zavednosti našega delavstva. Ni jih malo takih, ki trdijo, da zadostuje, če eden čita samo Prosveto. Priznam, da je Prosveta delavski list, da je lastnina podporne organizacije, v kateri vladajo delavci, toda Prosveta kljub temu ni socialistični list in tudi sama ne trdi da je. Bila je potrebna, ker naše delavstvo potrebuje dnevnik, da ga seznanja s svetovnimi dogodki in mu jih tolmači s stališča zavednega delavstva, toda naše delavstvo potrebuje tudi list, ki ima določen program, ki propagira organizacijo in ta je socialistična stranka. In ravno zato, ker se premnogi boje takega lista, jim je na potu kakor zli duh, kajti ljudje se boje dela za socializem, pa se zadovoljujejo s kritikami in zabavljanjem nad kapitalisti. Seveda je jasno, da se svet ne bi nikdar izpremenil, če ne bi imeli vedno energično skupino ljudi, ki je pripravljena tudi delati za socializem v organizaciji in ki je pripravljena širiti socialistični tisk. Če bi bila ta skupina večja, veliko večja, bi bilo marsikaj drugače. Ampak v večini so ljudje, ki samo zabavljajo, ker se jim slabo godi in ker čutijo krivice. Učiti se pa nočejo in organizacije se branijo.

Koliko pojma imajo nekateri ljudje o časopisju, se vidi že v tem, da medčjo popolnoma razlikujoče se liste vse v en koš za primerjanje. Pozabili so že na novemberske volitve. Mesto, da bi se lotili dela za širjenje socialističnega lista, pa se dobe taki, ki pravijo: "Če ne more izhajati, pa naj preneha", in to izmed vrst organiziranih sodrugov. Če bi bili vsi člani JSZ. takega mnenja, bi seveda vsak naš socialistični list moral prenehati, na veliko veselje takih sodrugov.

Kot kaže "filozofija" teh ljudi, se jih mora prištevati med tiste, ki nič ne čitajo in nič ne mislijo in žive tjavendan v mlaki ignorance. Niti sedaj, ko pada

kapitalistični bič najhujše po delavskih plečih, se ne zavedajo toliko, da bi se znali vzdržati takih budalosti.

Večina sodrugov v kraju, ki ga ima v mislih ta dopis, koplje premog po 25 do 30c od tone; delajo komaj po par dni v tednu. Vse to daje material za misliti, samo pričeti je treba.

Ob priliki je prišel na vrsto "The New York Call", in dobili so se ljudje, ki so trdili, da je kot socialistični list predrag. In čudo vseh čudov je, da nihče izmed teh ni potrošil zanj niti centa, niti ne vedo, dali je New York Call dnevnik ali tednik. Ampak predrag je!

Nepobitna resnica je, da se socialistično časopisje ne more vzdržati brez izrednih podpor. Te morajo prihajati le od delavstva in če ne prihajajo v dovoljni meri, je list prisiljen prenehati izhajati. To se je zgodilo v zelo veliko slučajih. Vsak klub, ki je v količnik ugodnih gmotnih razmerah, bi lahko ob raznih prilikah prispeval v tiskovni sklad Proletarcu. Vsak zaveden sodrug bi moral delati za razširjanje svojega glasila. Speči delavci ne zgrade ničesar. Kdor je socialist, pa ni aktiven, je podoben delavcu, ki je prišel na delo, toda se je vlegel in zaspal.

Priporočam našim delavcem, naj pazno čitajo, veliko mislijo in potem stvarno razpravljajo. To je pot do napredka v glavah. Brez tega napredka je vsak drug napredek nemogoč. Razumno čitati in več misliti, to je potreba delavstva. In pri tem je važno še to, kaj kdo čita. Čitaj Proletarca; in podpiraj ga; pridobivaj mu novih naročnikov. Mi delujemo za socializem med našo delavsko maso tako kot je potrebno; drugi bodo med drugimi narodi; ako ne bomo delali tega, bomo ostali večni sužnji ignorance in pri tem — kapitalizma.

J. R. Sprohar.

SOLA ZA DRŽAVLJANSTVO.

Ali veste kaj o odkritju Amerike in kdo jo je odkril?

Ali veste kaj je bila Amerika pred revolucijo?
Ali veste kdaj so postale Zedinjene države neodvisne?

Ali veste kdo je spisal proglas neodvisnosti, in kdaj?

Ali poznate katere glavne voditelje ameriške revolucije?

Ali vam je poznana zgodovina ameriškega gospodarskega razvoja med l. 1830—61?

Ali veste kaj o suženjstvu črncev?
Ali poznate ljudi, ki so vodili propagando za odpravo suženjstva?

Ali veste kako je treba odgovarjati na vprašanja pri dobavi ameriškega drž. certifikata?

Ali veste kaj pomeni lokalna, okrajna, država in zvezna vlada?

Ali veste kako se te vlade upravljajo?
Ali imate kaj pojma o pravicah amer. državljanstva?

O vseh teh vprašanjih in o mnogih drugih, ki so za vsakega, ki živi tukaj, važna dobite lahko informacije, ki jih daje SOLA jugoslovanskega socialističnega kluba št. 1 J. S. Z. za DRŽAVLJANSTVO.

Pouk je brezplačen. SOLA se odpre, čim se prihlasi najmanj 8 slušateljev.

Prijavite se takoj tajniku kluba na 3639 W. 26 Str. Chicago, Ill. Čim se prijavi gori navedeno število slušateljev, bo začetek šole, to je datum in prostor objavljen v Proletarcu in v Prosveti.

Ne pozabite, da imajo tudi ženske volilno pravico, in da velja šola torej tudi njim!

Jugoslov. socialistični klub št. 1, J. S. Z.

ZA INDIANAPOLIS, IND.

Obveščam člane socialističnega kluba št. 25, J. S. Z., da se vrši dne 16. oktobra ob 9. dopoldne klubova seja v Slovenskem Narodnem domu. Pridite vsi in pripeljate seboj novih kandidatov.

Jos. Krainc, tajnik.

IZ UPRAVNISTVA.

Prosimo naročnike, katerim je naročnina potekla, naj jo poravnajo. Prizadeti naj vpoštevajo, da je sedanja kriza zelo občutno zadela tudi naš tisk, ker so se zmanjšali dohodki, stroški pa so ostali enaki. Cene v tiskarni so v splošnem iste kot so bile, razun da se je papir za nekaj malega pocenil, kar pa napravi zelo majhno razliko v računih.

Nekateri zastopniki pišejo, da je zelo težko dobiti nove naročnike, ker je veliko naših ljudi brez dela že po več mesecev. To je res; vendar pa je še na tisoče takih, ki bi lahko vztrpeli \$1.50 ali \$2.50 za naročnino na Proletarca. Če imajo naši delavci na desetisoče dolarjev za nesocialistične in protisocialistične liste, zakaj bi jih ne imeli nekja tudi za socialistični list? Agitatorjev manjka, ne samo pri nas, ampak po vsem svetu. Čudežev ni; svet se giblje v krizi in v znamenju reakcije; med delavsko ljudstvo se je naselila malodušnost; delo v takih razmerah je težavno. Ljudje nočejo misliti, n to je glavna ovira socialistični propagandi za hiter razmah.

Navajajte naročnike, naj list tudi čitajo. Zato ga zdajamo! Ako ga naročnik, ki se naroči na ta list, ne bo tudi čital, tedaj ne moremo računati, da bo socializem pridobil v njem novega bojevnika. Mi pa hočemo bojevnikov, pristašev in v prvi vrsti inteligentnih socialističnih delavcev.

Dasiravno so delavske razmere slabe, je vendar mnogo naročnikov, katere ni treba niti opozarjati, kdaj jim je naročnina potekla. Pošljejo jo ob pravem času, ker hočejo imeti plačan list, katerega čitajo in ga razumejo. Želeli bi le več takih.

M. Y., Hrvat iz Ramsaytowna, Pa., piše, da bi poleg svoje naročnine poslal rad še kaj novih, toda ni Slovencev v njegovi naselbini. Nadalje piše, da mu je žal, ker ne more priložiti kake svote v podporo listu, kajti brez dela je že sedem mesecev. — Morda bo naše slovenske naročnike interesiralo, da so proporcno Hrvatje in Srbi točnejši za pošiljanje naročnine kakor pa Slovenci. Kdor izmed Hrvatov in Srbov je naročen na Proletarca, ga tudi čita, in v tem je vzrok, da so točni v poravnanju naročnine.

Neki naš prijatelj iz Peorie, Ill., nam je pred nedavnim pisal, da se v tamkajšnji naselbini ne more mnogo napraviti za list ali za J. S. Z. Pripoveduje v pismu, da imajo organizirano sekcijo Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki je pridružena k S. L. P. in njihov namen in cilj je industrialna unija. "Kadar bo narod delal bo tudi užival", dostavlja v svojem pismu.

Preroki "eselpizma" so zelo zmešali glave nekaterim ljudem s svojo industrialno unijo, katere nikjer nimajo, in s stranko, ki se jo opazi le tuintam v kakem zborovalnem prostoru. Če bi naš prijatelj iz Peorie čital Proletarca paznejše, bi dobil več socialističnega manja in ne bi razlagal preobrata na tak način.

L. G. iz Clevelanda piše, da sta dva naročnika odklonila ponoviti naročnino, ker jima ne ugajajo sklepi združivne konvencije SNPJ, in SDPZ. Kaj pa ima Proletarac opraviti s sklepi konvencije kake podporne organizacije? Na vsak način mu nekateri pripisujejo še več moč kot jo ima.

Nekdo iz Wisconsinu je svoječasno odpovedal list, ker ni bil izvoljen za gl. blagajnika SNPJ. Ali bo že, zato, ker mu nekateri ljudje v gl. uradu niso bili naklonjeni. In seveda je zopet Proletarac kriv.

Nekdo iz Pa., je očital ljudem okoli Prosvete, da ga ovirajo pri njegovih prizadevanjih postati pisatelj. Pa mu je bil zopet Proletarac kriv, nad katerim se je zmašal. Takih primer bi lahko našli še precej. *Smolnej* 3639 na 26. cesti je torej važna in vplivna institucija. Kdor ne bo kje s kako stvarjo zadovoljen, kar nad Proletarcem naj se maščuje. Ampak, nesreča je zopet v tem, da so tisti, ki se skušajo maščevati nad njim, ostali majhni ali pa so se zmanjšali, Proletarac pa je še tukaj in mislimo, da bo ostal še dolgo časa, pač toliko časa, dokler bo kaj Slovencev in drugih Jugoslovanov v Ameriki.

Ruski pomožni fond J. S. Z.

Prispevki za odpomoč ruskemu delavstvu, ki je izpostavljeno lakoti in umiranju.

VI. Izkaz.

Chicago, Ill.: Člani socialist. kluba št. 1 J. S. Z.: J. Olip \$2; I. Molek \$1; po 50c: F. Mrgole, Neimenovan, F. Pavlich; po 25c M. Mihelich in A. Svoboda. — \$5.00.

Člani društva Slavija št. 1 SNPJ: po 25c: F. Fister, F. Sajovic, M. Sifrer, V. Meršol, F. Omahen, Fr. Primožič, A. Zajec in M. Kostrun. — \$2.50.

Blaine, O. Po \$1: Shumer, J. Aleš, Mary Primožič, F. Garm; po 50c: J. Logaj, M. Skoda, K. Rajsar, R. Rmanec, S. Polak, S. Gerevich in V. Perin; po 25c: Mary Lapornik, A. Bizilj, T. Logy, M. Lapornik, J. Matos, N. Glagolšek, A. Uršič, A. Železnik, N. Pavlovich, A. Zupančič, Fany Matos, F. Mihelič, L. Androjna, R. Vidmar, T. Logaj, J. Voko, J. Arojna, W. Smith 5. — \$14.30.

San Francisco, Calif. Socialistični klub \$4; Po \$1: J. Golobich, F. Wagner, J. Movern, J. Peklaj, A. Judnich, J. Clemenca, J. Rauch, M. Gudnich, J. R. Judnich, F. Kambich, J. Stariha, L. Shaubach, V. Simonich, M. Judnich; po 50c: S. Judnich, S. Plesec, W. Mihelich, S. Jaksen, N. Radovich, M. Sterbenc, M. Plut, L. Tarchave, S. Kolbezen, J. Govednik, A. S. Suple, A. Boben, S. Ort, M. Savnik, M. Arnašek, S. Dremelj, F. Skubic, F. Frenchec; po 25c: A. Substarsich, F. Matjasič, M. Kochevar, J. Rauch, A. Sustaršič. — \$28.25, odbito 15c za poštino — \$28.10.

Chicago, Ill. Frank Aleš — \$5.00.

Murray, Utah: Člani socialističnega kluba št. 226 JSZ. po \$1: V. Branisel, T. Puckar, M. Bolančič, M. Kovačič, F. Simčich, D. Devčič, A. Bečani, S. Padjon, I. Matijevich, M. Čalo, D. Devčič, P. Došan; po 50c: M. Petrick, J. Soblich, V. Truden, G. Putnik, E. Hoffman, L. Zalaznik, F. Kobe, J. Selan, J. Kall, J. Mostar, J. Brnton, J. Panovich, P. Stavbich, T. Marohnich, I. Podjan, S. Pokradija, M. Rupčič, M. Juretich, J. Borič, J. Devčič; po 50c: J. Peterlin, T. Levičnik, J. Puckar, J. Okoren, L. Sršen in F. Brgant. — \$26.00.

Hiawatha, Utah: Po \$2: J. Kisovec, J. Rebolj, J. Samec, J. Cepuder, G. Zelgar, A. Hočevar, J. Polc, M. Marinac, A. Kemnikar, J. Košak, A. Erjavec, J. Rebolj, F. Rebolj, J. Zupančič, L. Florjančič, A. Markovich, A. Pavlovich; po \$1: Ambrož, S. Pintar, J. Jamjart, J. Škof, M. Venovich, A. Omahne, S. Zjača, M. Strugar, A. Ivec, J. Smodej, P. Pistotnik, J. Kravanja, J. Končar, M. Dekleva, S. Dupin; po 50c: T. Tomec, Ch. Topoloff, J. Zumer in K. Lopan. — \$51.00.

Library, Pa. — Po \$1: M. Primožič, M. Turkaj F. Turkaj, F. Rupnik, J. Dolenc, F. Dolenc, F. Stermljan, A. Stermljan, A. Stermljan, J. Horvat, A. Peternel, A. Kralj, S. Šinkovich, B. Bervar, Kristina Dolenc in J. Slapnik; po 50c: J. Zupančič, A. Kovich, F. Zupančič, M. Rubich, L. Novak, H. Lamut, F. Pust, J. Kravanja, S. Stremljan. — \$25.00.

Cleveland, O.: Carniola Tent 1288 of the Macca-bees — \$25.00.

Fort Smith, Ark.: Jugosl. socialistični klub št. 83 JSZ. \$5.00; po \$1: J. Mohar, J. Matul, F. Gorenc, F. Skrabanja, . Tropšič; po 50c: F. Jesenic, J. Bele, J. Kosmatin, A. Bobnič, J. Eržen, J. Smergut; po 25c: L. Kolenc, Mary Kolenc, F. Povše, J. Bervar, V. Clark, W. Clark, F. Cerar, W. Griffi, A. Ocepek, J. B. Dolar, F. Ocepek, L. Grile, A. Grile, F. Vozel, J. Sadar, J. Ocepek, L. Kolenc in Neimenovan. — \$18.00.

Meadowlands, Pa.: S. Premru \$1.00.

W. Frankfort, Ill.: Društvo št. 313 SNPJ. \$25.00; društ. št. 136 SSPZ. \$20; dohodki na skupni veselici \$19.60; po \$1: A. Kučec, M. Sedal, J. Spaly, P. Drak-sler, F. Kuster; po 50c: M. Renovic, I. Graich, M. Jurich, J. Zacieh, P. Bisek. — \$72.10.

Moon Run, Pa.: Društ. Slovenski Tabor št. 60 S. D. P. Z. — \$5.00.

Delague, Colo.: Društ. Postonjska Jama št. 151 SDPZ. — \$10.65.

La Salle, Ill.: Po 50c: T. Golob, M. Tikoní, M. Vogreich; po 25c: J. Novak, F. Malgaj, F. Lejich, M. Jan-ko, F. Novak, J. Kuss, F. Kovačič, A. Baznik in W. Lu-bach. — \$3.75.

Fredericktown, Pa.: Nabrano na seji društva S. N. P. J. št. 288 \$5.30; iz blagajne dodali \$4.70 — skupaj \$10.00.

Zadnji izkaz dne 30. septembra \$1,625.65
V tem izkazu 282.40

Skupaj do 8. oktobra \$1,908.05
Tajništvo J. S. Z.

Agitatorji na delu.

Število naročnin, ki so jih poslali agitatorji za razširjanje Proletarca:

Jerry Alesh, Cleveland, O.	8
A. Lukancic, N. Chicago, Ill.	3
Louis Krašovec, Forest City, Pa.	4
Lawrence Gorjup, Cleveland, O.	6
V. Obid, La Salle, Ill.	1
John Teran, Ely, Minn.	2
F. Z., Chicago, Ill.	3
C. P., Chicago, Ill.	1
John Miklich, Johnstown, Pa.	1
Charles Boltz, Cleveland, O.	1
Anton Grden, Glencoe, O.	1

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodrugga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč." —

VAZNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje VSAKO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2. popoldne v dvorani društva Frosjomislec, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRIJA, 310 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obravnavajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udeležujete sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse, 396—4th Ave.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Prihodnja seja slov. socialističnega kluba št. 114, J. S. Z. se vrši 8. okt. (drugo soboto v mesecu), v klubovih prostorih na 1432 Ferry Ave. E. — Na dnevnem redu bo več važnih stvari, ki se morajo rešiti. Udeležite se seje polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. Organizator.

Šopek vesti iz kapitalističnega dnevnika.

Tukaj je, mnogobarven in nenadomesten s svojo dišavo in omamo:

Radi brezposelnosti so se začeli množiti samomorji. Leta 1920 si je v prvih šestih mesecih v Zedinjenih državah vzelo življenje 1,810 moških, 961 žensk, 88 dečkov in 137 deklic; v prvih šestih mesecih leta 1921 pa 4,527 moških, 1,982 žensk, 214 dečkov in 293 deklic. V šestih mesecih 1921 nad 7,000 samomorov!

Cene živlom so šle kviško 13 odstotkov.

Rockefellerjevo premoženje znaša sedaj dve milijarde dolarjev.

Mrs. Sleepwell išče ločitev od moža, ker jo je prerano zbudil.

Mr. Sportnight je kupil finega bulldoga, za katerega je odštél \$1,500.00. Stanoval bo v posebno opremljeni hišici in imel svojega paža.

"Interchurch" razkriva dejstva o špijonaži, ki jo vodijo ameriški industrialni despoti v delavskih uni- jah, ki je baje potrebna, da se ve, kakšne ukrepe delajo delavci z ozirom na svoje zahteve napram kapitalistom.

Korporacija Grab-it-all je na svoji eksekutivni — to je tajni seji, na katero ni smel noben časnikarski poročevalec ali kak drug "špijon," razdelila svojim delničarjem 375% dividend.

Trocky je odstavljen, ker je aretiral Lenina; Lenin je pa na begu. (Sure!)

Amerika mora gledati, da so vrata na Kitajsko odprta, tudi če je treba napovedati vojno obema — Japonski in Angliji, njeni zaveznici. Tako zahtevajo interesi ameriškega kapitala! Evropa je itak pred nami na kolenih!

Šest milijonov ljudi brez dela. Razne "charity" organizacije so že na delu, da odpro svoje kuhinje za juho.

Mr. Well-to-do se je odpeljal s svojim tenis in polo štabom v svojo zimsko rezidenco v Florido. Mr. Take-it-all je odšel v Bermudo, Mr. Rockefeller ml., na Japonsko; mnogo drugih je odšlo v Kalifornijo in v Evropo. Premog v severnih krajih je namreč drag!

Dva delavska agitatorja obsojena na 10 let ječe...

Tajnik delavskega oddelka v Washingtonu javlja, da je 693 podjetij utrgalo plačo 4,500,000 delavcem. Znižanje plače znaša 15.9 odstotkov od 1. januarja; znižanje plač se bo vršilo dalje. Splošno znižanje plač do sedaj znaša nekaj nad 20 odstotkov.

Življenske potrebščine so meseca julija poskočile za 3 odstotke.

V New Yorku so se demokratje združili z republikanci, da porazijo pri mestnih volitvah socialiste itd. itd. —

To je šopek vesti iz kapitalističnega dnevnika, ki brani nedotakljivost premudro urejene sedanje družbe.

Proletarec postaja vedno bolj priljubljen list med tistimi, ki ga čitajo. Krog čitateljev pa se mora razširiti s tem, da se pridobiva Proletarcu nove naročnike. Skoro vsakdo ima priliko dobiti od časa do časa kakega novega naročnika.

Število naših naročnikov narašča, kljub temu, da je brezposelnost prizadela tisoče naših ljudi. Toda tisoče in tisoče slovenskih delavcev je še, ki niso naročeni na Proletarca. Pridobite jih, da se naroče.

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Združena s Slovensko Narodno Podporno
Jednoto.
CHICAGO, ILL.

GLAVNI URADNIKI:

- Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.
Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
1. Pom. taj.: FRANK PAVLOČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.
2. Pom. taj.: ANDREJ VIDRICH, R. F. D. 7, Box 4, Johnstown, Pa.
Blagajnik: JOSIP ZELE, 5602 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, Ohio.

NADZORNI ODBOR:

- Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVAZNIK, 5315 Butler St., Pittsburgh, Pa.
1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 955 Addison Rd., Cleveland, Ohio.
2. nadzornik: IVAN GROŠELJ, 885 137th St., Cleveland, Ohio.

POROTNI ODBOR:

- Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 135, West Mineral, Kans.
1. porotnik: FRANC TEROPČIČ, R. 1, Bonanza, Ark.
2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.
Glavni urad: 2657—59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.
3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

PROSVETA.

2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Čenjena društva, oziroma njih uradniki, so ujudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštinih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnji popravi.

Iz gl. urada S. D. P. Z., združena s S. N. P. J.

Z razpisom mesečnine zvezinih društev za mesec november bodo razposlani imeniki članov in članic, na katerih bo ob enem vprašanje, kateri člani in članice so tudi člani S. N. P. J., to je, da so člani obeh združenih organizacij. Vse članice prosimo, da naznanijo tajniku svojega društva, ali so člani tudi pri S. N. P. J., ali ne, in ako so, naj mu navedejo certifikatno številko pod katero so zavarovani pri S. N. P. J. številko društva in za koliko smrtpine in dnevne bolniške podpore so zavarovani.

Vsi člani in članice, ki so pri obeh združenih or-

Šest tehtnih razlogov, zakaj bi morali kupovati

PRI

ALBERT LURIE & CO.,

1810-1820 Blue Island Ave., Chicago, Ill.

1. Naša je največja department trgovina v Zedinjenih državah. Velika izbira vsakovrstnega blaga.
2. Mi dostavljamo blago na dom v vse kraje v Chicagu in predmestjih.
3. Z nakupi dajemo A. Lurie Co. nakupovadne znamke (trading Stamps), ki pomenijo nadaljne prihranke za odjemalce.
4. Pri nakupovanju v naši trgovini se lahko poslužujete svojega jezika.
5. Ogllašujemo dnevno v velikih čeških in drugih listih. S čitanjem teh listov čitate tudi naše oglase, v katerih so oznanjene posebne ponudbe za vsaki dan.
6. Primerjajoč naše oglase z oglasi department-trgovin v glavnem delu mesta boste lahko iznašli, da dobite v naši trgovini potrebščine ceneje kakor pa v trgovinah v doljnem delu mesta.

ganizacijah zavarovani za skupno vsoto za katero ne bo imela združena organizacija obstoječega (aktivnega) razreda (obstoječi redni razredi bodo: 250, 600, 1000, 1500 in 2000 dolarjev smrtnine in 1 do 5 dolarjev dnevne bol. podpore) bodo razdeljeni v izredne razrede. Da ne bo preveč izrednih zavarovalnin se priporoča vsem onim, katerih skupna smrtnina bo znašala vsoto izven določenih rednih zavarovalnin, naj se odločijo znižati ali zvišati smrtnino v najbližnji obstoječi zavarovalninski razred. Zavarovalnino zamore vsakdo znižati v katerikoli obstoječi razred brez zdravniške preiskave in zamore to storiti ob času, ko se bo pričelo vplačevati po skupni lestvici (z dne 1. januarja 1922.) v glavni urad pa naj bodo vsa znižanja zavarovalnine poročana najkasneje do 15 decembra t. l. Člani, ki se odločijo zavarovalnino zvišati, zamorejo to storiti po 1. januarja 1922 in se morajo v svrhu zvišanja podvreči zdravniški preiskavi. Da bo mogoče vse člane, ki želijo zavarovalnino znižati v kakšen obstoječi razred, udeliti v redni razred z dne 1. jan. je potrebno, da je to pravočasno naznanjeno društvenemu tajniku in po istem v gl. urad.

Vsi člani in članice S. D. P. Z. naj izročijo njih certifikate društvenemu tajniku kateri naj jih hrani dokler ni inštruiran kaj storiti z njimi. Člani in članice obeh združenih organizacij pa naj oddajo oba certifikata, za katera bo izdan le den za skupno zavarovalnino.

Vsem društvom S. D. P. Z., ki se nahajajo v naslednjih kjer obstoji kakšno društvo S. N. P. J., pri-

poročamo, da se medsebojno združijo. Vsa društva, ki se združijo, naj o tem poročajo v glavni urad kakor hitro se za združenje odločijo, da bo mogoče gl. uradu vse potrebno urediti za skupno poslovanje začeti s mesecem januarjem 1922.

Vsa združena društva bodo ohranila številko društva S. N. P. J., ime pa zamorejo spremeniti v smislu pravil S. N. P. J. ako se vsa zainteresirana društva zedinijo za novo ime.

Društva S. D. P. Z., ki se ne bodo združila s sosednim društvom S. N. P. J., bodo dobila nove sporedne številke jednote, ime pa zamorejo spremeniti v smislu pravil S. N. P. J., ali pa obdržati staro.

Ob enem apileram na članstvo, da se kolikor mogoče redno udeležuje prihodnjih društvenih sej in sodeluje za točno izvršitev združevalnega dela. Vsak član in članica naj stori svojo dolžnost v smislu navodil, da bo zamogel društveni odbor dajati gl. uradu točna pojasnila o zadevah, ki so potrebna v svrhu ureditve notranjega dela.

Blas Novak, tajnik S. D. P. Z.

Krajevnim društvom naznanjam, da se v smislu pravil mladinskega oddelka pobira meseca novembra vsakega leta po 10c za člana mladinskega oddelka za upravne stroške.

Za mesec novembra t. l. naj torej društveni tajniki pobirajo za vse člane mladinskega oddelka poleg redne mesečnine po 10c v upravni sklad.

Blas Novak, gl. tajnik.

ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONI- RATI?

To je predmet debati, ki je izšla v posebni knjigi v založništvu Proletarca.

Cena 30c. Pri naročilih za deset ali več teh knjig damo 20% popusta.

Če le mogoče, jih naročite po več iztisov skupaj.

Naročajte tudi druge naše knjige in brošure. Naročila naslovite:

PROLETAREC,
3639 W. 26th Street,
CHICAGO, ILL.

NAJZNAMENITEJŠA URA NA SVETU.

Ura na tej sliki, vam predstavlja najznamenitejšo iznajdbo v urarstvu tega stoletja. To je posebne vrste ura, ki je obenem tudi BUDILKA, da si njena velikost ni večja od navadne žepne ure. Ali si morete predstavljati kako drugo uro-budilko, ki bi jo lahko nosili v žepu svojega telovnika? Če imate n. pr. sestanek ob 3:15 popoldan, ali da morate kam iti, naravnajte kazalec na zaželjeni čas in o pravem času boste opozorjeni. Ako bi radi kdaj malo zaspali doma ali kje drugje, naravnajte čas in zbudjeni boste. Ako morate iti na vlak ali pa morate peči piške ravno na določen čas, prepustite vse skupaj gospej URI, naj vas ima ona na skrbi. Gotovo je to najbolj uporabljiva in najbolj privlačna ura, ki je bila kedaj izdelana za ta denar.

Ta ura je napravljena izredno trpežno, je lepo srebrno ponikljana, 16 štev. brez pokrova, ima osem prvovrstnih kamnov, švicarsko kolesje in je garantirana 25 let. Vredna je veliko več kakor znaša cena po kakršni jo prodajamo, da pa seznanimo javnost s to uro in našo firmo, smo se odločili, da jo bomo prodajali po izredno nizki ceni \$10.75. Popolno zadovoljstvo jamčimo, v drugem slučaju povrnemo vaš denar, ako nam pošljete uro v desetih dneh.

ZASTONJ. Tisti, ki uro takoj naroči, dobi v darilo popolnoma ZASTONJ krasno pozlačeno verižico za uro.

Ne pošljite denarje naprej! Izrežite samo ta oglas ter nam ga pošljite, zraven pa priložite 20c za poštno in zavijalne stroške in kadar dobite uro in verižico, nam pošljite \$10.75. Ne odlašajte, temveč naročite takoj, ker ta ponudba velja samo za kratek čas!

VARIETY SALES COMPANY,

1016 Milwaukee Ave. Dept. 323 Chicago, Ill.

CENIK KNJIG

ki jih ima v zalogi Proletarec:

Leposlovne knjige, romani, povesti in črtice.	
Čadje gnezdo, (Vladimir Levstik) vezana v platno..	1.00
Emečke povesti. (Florijan Golar).....	.75
Sajdanci. (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno	1.75
Analisa. (Leonid Andrejev), drama v štirih dejanjih...	.60
Knjica Agičeva, (Ks. Sándor-Gjalski), povest, 360 strani, broširana 90c, vezana v platno.....	1.30
kg. (P. Chocholonšek), zgodovinski roman, 616 strani, broširana \$1.10, vezana v platno.....	1.60
Vitez iz Edeče hiše. (Aleksander Dumas star.), zgodovinski roman, 504 strani, broširana \$1.00, vezana v platno	1.50
Učovica, (L. E. Tomiš), povest, 330 strani, broširana 90c, vezana v platno.....	1.30
Don Correa, (G. Keller), roman	.30
Znanstvene razprave, politični in gospodarsko socialni spisi, učne in druge knjige in brošure.	
Ali je religija prenehala funkcionirati? Debata.....	.30
La staro pravdo. (Fran Erjavce).....	.60
Zakon biogeneze. (J. Howard Moore, prevel I. M.)..	1.50
Štetovna vojna in odgovornost socializma. (Etbin Kristan) ..	.80
V novo deželo. (Etbin Kristan).....	.30
Katoliška cerkev in socializem	.30
Kdo uničuje proizvodnjo v malem	.20
Social. knjižnica (dva snopiča)	.10
Sadružna prodajalna ali konsum	.10
O konsumnih društvih	.15
Razno.	
Najnovejše informacije-o dobavi državljanstva Zedinjenih držav	.40
Spoved papeža Aleksandra VI.	.20
Ameriški družinski koledar, vezan v platno, letnik 1919, 50c; letnik 1920, 65c; letnik 1921 mehko vezan 75c; vezan v platno	1.00

"Proletarec", vezan, letnik 1919, \$6.00; vezan, letnik 1920 .....

Angleške knjige.

100%. (Upton Sinclair). Povest patrijota	1.20
The Brass Check. (Upton Sinclair). Študija ameriškega žurnalizma, broširana 60c; vezana v platno.....	1.20
The Profits of Religion. Razprava o izrabljanju ver za privatne interese	1.20
"Debs, His Authorized Life and Letters". (David Karsner), vezano v platno	1.20
King Coal. (Upton Sinclair). Povest iz zadnjega štrajka coloradskih premogarjev, vezana v platno....	1.20

Naročilom priložite poštni ali ekspresni money order, ček ali gotovino. Za manjša naročila lahko pošljete poštno znamke.

PROLETAREC,

3639 W. 26th St.

Chicago, Ill.

Zadosten dokaz.

Več, kakor 1,352,000 steklenic Trinerjevega grenkega vina je bilo poslanih med svet lansko leto. Te šteje so zadosten dokaz, kako so tisoči in tisoči prepričani o resničnosti uspehov, kakor v slučajih slabega teka, zaprtja, glavobola in drugih žledodčnih neredov, katere se dosežejo z Trinerjevim grenkim vinom. Ravno tak ugled imajo po svetu tudi vsa druga Trinerjeva zdravila. Dr. E. Barlow, zdravnik v N. Zulch, Tex., je nam pisal: "Marca 31, 1921. Jaz sam sem, radi poskušnje užival Vaša zdravila, Triner Liniment in Trinerjev Antiputrin, in izreči moram Vašim zdravilom najlepšo pohvalo, ker v resnici so izdelani iz najboljše tvarine in imajo najboljše uspehe. — 27. avgusta 1921. Zelo sem vzradoščen radi vspehov Vaše Trinerjeve Angelice grenke tonike, ki jih je dosegla moja žena, ki je bolehalo že dalj časa." Trinerjev Liniment rodi hitre vspehe v uporabi za revmatizem, nevralgijo, trganje po ledvicah, Trinerjev Antiputrin pa je izvrstno zdravilo za grgranje in ispiranje ust. Trinerjeva Angelika grenka tonika, je naprodaj po vseh lekarnah in trgovinah z zdravili.

MARQUETTE LIFE INSURANCE CO.

JE

Zavarovalna družba za življenje

ONA varuje Vaš dom in družino v slučaju smrti. Je hranilna banka v času nesreče in potrebe. Izdaja samo državno registrirane police (oporoke), in je raditega garancija zavarovancem.

NOBENA VARNEJŠA---NOBENA BOLJŠA!

Možje in žene, tukaj je prilika za vas, da se zavarujete proti revščini in miloščini.

WM. RAUEN, Nadzornik za državo Illinois. 245 W. North Ave., Chicago, Ill., Tel. Lincoln 5140

ZA NADALJNA POJASNILA PIŠITE ALI PA POKLIČITE:

LOUIS KOVIE, generalni zastopnik, 1137 West 18th Street, Chicago, Ill., Telephone Yards 5101 ali Canal 4116.
JOHN A. LAJEVICH, zastopnik, 1137 West 18th Street, Chicago Ill., Tel. Canal 4116.

Služba za dobre in vestne zastopnike za države Illinois, Indiana in Missouri z dobro plačo odprta.

Severova zdravila vzdržujejo
zdravje v družinah.

**Nervozne,
oslabele
žene,**

ki trpe na bolečinah v križu, v bokih ali na straneh, na senzaciji, ki tlačijo človeka k tlom in dela v spodnjem telesu težo, na glavobolu in neredu pri naravnih funkcijah, dobe odpomoč, ko vzamejo

Severa's Regulator

(Severjev Regulator). Priporočen je za zdravljenje tistih posebnih lastnosti neredov in hiranja, ki so jim podvržene ženske. Dobite ga pri svojem lekarju še danes.
Cena \$1.25.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Za boleznin in bolečine

PAIN-EXPELLER

Tvorniška znamka reg. v pat. ur. Zdr. dr.

Prijatelj v Potrebi

Izšla je nova knjižica **NAJNOVEJŠE INFORMACIJE O DOBAVI DRŽAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV.** Vsakdo, ki želi postati ameriški državljan, bo dobil v tej knjižici vse potrebne informacije. Poleg slovenskega ima ta knjižica tudi angleško besedilo. Naročila pošljite Proletarcu.

Ako si želite nabaviiti knjige socialne, povestne ali kake druge vsebine, jih naročite od Proletarca. Eventualni dobiček od prodaje knjig se porabi za pokrivanje stroškov pri listu.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

*Slovenecm priporočamo
v posečanje*

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S
R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja ; : : : :

: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imeitelj.

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodnejšem kroju. Cene nizke.

CARL STROVER

LAWYER

and

COUNSELLOR

133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

Naročajte najboljše in najbolj razširjen socialistični dnevnik v Ameriki

"THE NEW YORK CALL"

112 Fourth Avenue,

NEW YORK, N. Y.

Naročnino za dnevne in nedeljske izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta; \$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec; samo nedeljske izdaje \$3 na leto. Samo dnevne izdaje \$9 na leto; pol leta \$5; en mesec \$1.25.

Kadar...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim stari rokrajskim sorodnikom, prijateljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel s stari krajem,

obrnite se na trdko

ZAKRAJSEK & CESAREK

70—9th AVE.

NEW YORK, N. Y.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

FARME

V PINETOWN, NORTH CAROLINA

ZA POJASNILA PIŠITE:

A. H. SKUBIC & CO., PINETOWN,
N. Carolina.